

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Makroekonomické indikátory Kazachstánu

Jan Mareš

© 2022 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jan Mareš

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Makroekonomické indikátory Kazachstánu

Název anglicky

Macroeconomic indicators of Kazakhstan

Cíle práce

Klíčovým tématem bakalářské práce bude detailní analýza ekonomických ukazatelů Kazachstánu s důrazem na zahraniční obchod a hospodářskou kooperaci této středoasijské velmoci s Českou republikou.

Metodika

Úvod teoretické části bakalářské práce je věnován detailní analýze historického, ekonomického a hospodářského vývoje Kazachstánu, jejichž správné pochopení je nezbytné pro následující vlastní analytické kapitoly bakalářské práce. Rozbor makroekonomických ukazatelů s důrazem na poslední dekádu, demografický vývoj, HDP/obyvatele, inflaci, zaměstnanost a nezaměstnanost, státní rozpočet, platební bilanci, export, import, bankovní a daňový systém atd., tvoří jádro praktické části práce. Dále se bude věnovat podrobné analýze v rámci současného moderního Kazachstánu. Praktická část se rovněž zaměřuje na makroekonomické ukazatele ale i na analýzu zahraničního obchodu této středoasijské velmoci a v neposlední řadě se věnuje i zahraničnímu obchodu a mezinárodním vztahům mj. konkrétně s Českou Republikou.

Závěr práce bude věnován zhodnocení aktuálního stavu ekonomiky Kazachstánu a jejím perspektivám v budoucnosti, včetně analýzy eventuálních investiční příležitosti v daném regionu

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

Kazachstán, SSSR, Ekonomika, zahraniční obchod, socioekonomie, vývoj, rozpočet

Doporučené zdroje informací

Bigozhin, U., Bissednova, A., Laruelle, M.: Kazakhstan in the Making. Lexington Books, 2016. ISBN: 1498525474.

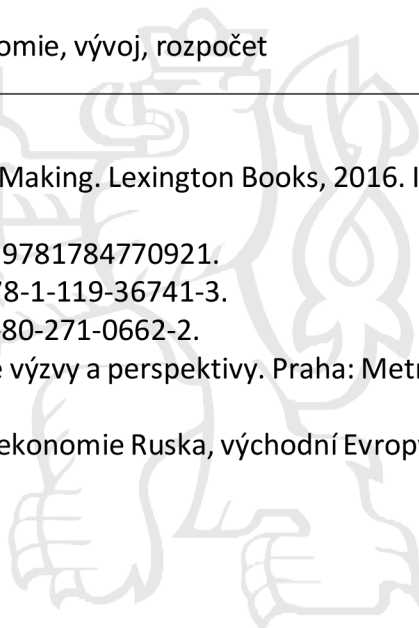
Brummell, P.: Kazakhstan. Bradt Travel Guides, 2018. ISBN: 9781784770921.

Edele, M.: The Soviet Union. Wiley-Blackwell, 2018. ISBN: 978-1-119-36741-3.

Gračov, A.: Zkáza sovětského svazu. Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0662-2.

Melníková, L., Fingerland, J.: Kazachstán a Střední Asie: nové výzvy a perspektivy. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2016. ISBN: 978-80-87956-49-6.

Myant, M., Drahokoupil, J.: Tranzitivní ekonomiky: Politická ekonomie Ruska, východní Evropy a střední Asie. Academia, 2013. ISBN: 978-80-200-2268-4.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Mgr. Ing. Petr Wawrosz, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 30. 12. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Makroekonomické indikátory Kazachstánu" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 11.03.2022

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu doc. Mgr. Ing. Petru Wawroszovi, Ph. D., vedoucímu práce, za odborný dohled nad tvorbou bakalářské práce, za věnovaný čas, věcné připomínky a za velmi prospěšné informace, které mi během své práce předal a já je následně využil při zpracování práce.

Makroekonomické indikátory Kazachstánu

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je snaha o analýzu ekonomických ukazatelů Kazachstánu s důrazem na jeho zahraniční obchod a na hospodářskou kooperaci této středoasijské velmoci s Českou republikou. Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První se věnuje teoretickému zpracování historického a socioekonomického vývoje Kazachstánu. Druhá se zabývá analýzou makroekonomických ukazatelů a zahraničního obchodu Kazachstánu za poslední dekádu. V teoretické části bude specifikován vývoj jednotlivých historických období na pozadí ekonomické situace daného regionu včetně makroekonomických ukazatelů. Bude zde čerpáno zejména z literárních zdrojů, týkajících se této tematiky. Druhá část práce je praktická a obsahuje analýzy současné ekonomické situace a ekonomických ukazatelů Kazachstánu. Dále analyzuje zahraniční obchod a ekonomické vztahy s Českou republikou. Praktická část převážně čerpá z internetových zdrojů, přičemž se věnuje detailnímu popisu ekonomických indikátorů.

Závěr práce je zaměřen na zhodnocení aktuálního stavu ekonomické situace Kazachstánu a příležitosti pro investiční rozvoj v rámci tohoto regionu.

Klíčová slova: Kazachstán, SSSR, ekonomika, zahraniční obchod, vývoj, rozpočet

Macroeconomic indicators of Kazakhstan

Abstract

The aim of this work is a detailed analysis of economic indicators in Kazakhstan, with an emphasis on foreign trade and economic cooperation of this Central Asian power with the Czech Republic. The work is divided into two main parts. The first deals with the theoretical elaboration of the historical and socioeconomic development of Kazakhstan. The second deals with a detailed analysis of macroeconomic indicators and foreign trade in Kazakhstan over the last decade. The theoretical portion seeks to specify the best possible development in individual historical periods against the background of the economic situation of the region and to describe individual macroeconomic indicators in general. It will be drawn mainly from literary sources related to this topic. The second part of the work is practical and contains detailed analyses of the current economic situation as well as economic indicators of Kazakhstan. It also analyzes foreign trade and economic relations with the Czech Republic. The practical part draws mainly from sources on the Internet, while a detailed description of economic indicators.

The conclusion of the thesis is focused on the evaluation of the current state of the economic situation in Kazakhstan and opportunities for investment development in this region.

Keywords: Kazakhstan, USSR, Economic, foreign trade, development, budget

Obsah

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	3
1. Úvod	8
2. Cíl práce a metodika	10
2.1 Cíl práce	10
2.2 Metodika.....	10
3. Historicko-politický vývoj na území současného Kazachstánu	11
3.1 Hospodářský vývoj Kazachstánu v postsovětském období 1991 – 2010	11
4. Teoretická východiska	13
4.1 Hrubý domácí produkt	13
4.2 Demografická tendence.....	15
4.3 Nezaměstnanost	16
4.3.1 Měření nezaměstnanosti.....	17
4.4 Státní rozpočet	17
4.5 Platební bilance.....	18
4.6 Inflace.....	19
4.6.1 Měření inflace.....	20
4.6.2 Míra inflace	22
4.6.3 Typy inflace.....	22
4.7 Bankovní systém.....	23
5. Praktická část	25
5.1 Hrubý domácí produkt	25
Graf č. 5: Růst HDP	26
5.2 Demografická tendence.....	28
5.2.1 Náboženské složení.....	29
5.3 Míra inflace	29
5.4 Nezaměstnanost	30
5.4.1 Míra nezaměstnanosti	31
5.5 Státní rozpočet	32
5.6 Platební bilance.....	33
5.7 Bankovní systém.....	38
5.8 Daňový systém	39
5.9 Zahraniční obchod	40
6. Výsledky a diskuse	42
6.1 Klíčový obchodní partneři.....	42

6.2	Ekonomické vztahy s Českou republikou	42
6.3	Příležitosti pro investiční rozvoj v rámci tohoto regionu	44
6.3.1	Potravinářský a zemědělský průmysl	44
6.3.2	Zdravotnický průmysl	44
6.3.3	Cestovní ruch	45
6.4	Zhodnocení aktuálního stavu ekonomiky	45
7.	Závěr	48
8.	Literatura	50
9.	Elektronické dokumenty	51

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Vlajka Kazachstánu	9
--	---

Seznam grafů

Graf č. 1: Spotřební koš	21
Graf č. 4: Nominální růst HDP	25
Graf č. 5: Růst HDP	26
Graf č. 6: HDP na obyvatele	26
Graf č. 2: Demografická tendence	28
Graf č. 3: Náboženská složení	29
Graf č. 7: Míra inflace	30
Graf č. 8: Míra nezaměstnanosti	31
Graf č. 9: Vývoj státního rozpočtu	32
Graf č. 10: Vývoj běžného účtu	33
Graf č. 11: Kapitálový účet	34
Graf č. 12: Finanční účet	35
Graf č. 13: Chyby a opomenutí	36
Graf č. 14: Rezervní aktiva	37
Graf č. 15: Obchodní bilance	40

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Celkový stav devizových rezerv	37
Tabulka č. 2: Daně 2020	39
Tabulka č. 3: Zahraniční obchod	41
Tabulka č. 4: Dovoz zboží do České republiky	43
Tabulka č. 5: Vývoz zboží z České republiky	43

1. Úvod

Bakalářská práce je orientována na analýzu makroekonomických indikátorů Kazachstánu. Kazachstán byl zvolen proto, že patří mezi státy s nejvyspělejší a nejsilnější ekonomikou daného regionu.

Ekonomická analýza vychází z dat za poslední dekádu 2010 - 2020. Tato asijská velmoc se nachází ve Střední Asii. Střední Asie (Afghánistán, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán a Uzbekistán) představuje region zahrnující bývalé asijské sovětské republiky. Většina těchto zemí udržuje s Ruskem i nadále těsné kulturní a ekonomické vazby, v řadě z nich žije početná ruská menšina. V minulosti tento region byl místem střetu velmocenských zájmů Ruska, Británie a Persie. Stejně tak tomu je i dnes, kdy se se zde střetávají geopolitické a ekonomické zájmy Číny, Ruska, Turecka, Iránu ale i západních zemí včetně USA.

Republika Kazachstán je hospodářsky i sociálně nejvyspělejší zemí ve Střední Asii, která svou rozlohou 2 724 902 km² patří mezi deset největších států světa. Kazachstán je vnitrozemský stát (největší vnitrozemský stát světa), 1. září 2020 bylo v Kazachstánu evidováno 18 785 tis. obyvatel. Hustota zalidnění obyvatelstva je 6,89 obyv./km². Většina území je velmi řídko osídlena, nejsilnější hustota osídlení je v Nursultanu (dříve v Astaně) a jeho okolí. Kazachstán je unitární stát a republika s prezidentským politickým systémem. Od Vyhlášení nezávislosti v roce 1991 byl prezidentem opakovaně volen Nursultan Nazarbajev a to až do roku 2019, kdy byl vystřídán současným prezidentem Kasymem-Žomartem Kemeluly Tokajevem.

V žebříčku konkurenceschopnosti, který sestavuje Světové ekonomické fórum (WEF). V roce 2019 se Kazachstán umístil na 55. pozici ze 142 srovnávaných ekonomik. Země má obrovské zásoby ropy, minerálů a kovů. Kazachstán má značný zemědělský potenciál díky rozsáhlým stepím, které poskytují prostor jak pro produkci hospodářských zvířat, tak pro pěstování obilovin. Průmysl v Kazachstánu je zaměřen především na těžbu a zpracování přírodních zdrojů, ekonomika má výrazně rozvinuté strojírenské odvětví se specializací na stavební materiály, traktory, zemědělské stroje, kosmickou infrastrukturu a vojenskou techniku.

Obrázek č. 1: Vlajka Kazachstánu

Zdroj: státní vlajky. cz¹

¹ <https://www.statnivlajky.cz/kazachstan>

2. Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je snaha, s využitím dostupných materiálů, analyzovat ekonomiku v Kazachstánu za poslední dekádu (2010-2020). Toto časové období je dostatečně dlouhé k získání kvalitních dat pro podrobnou analýzu aktuálního stavu a zároveň umožňuje detailně pochopit perspektivu budoucího vývoje.

Dalším důležitým záměrem této práce je analýza vývoje zahraničního obchodu Kazachstánu, hospodářské kooperace a ekonomických vztahů konkrétně s Českou republikou, včetně aktuálního stavu ekonomiky Kazachstánu a perspektiv eventuelních investičních příležitostí České republiky.

2.2 Metodika

Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na popis historicko-politického vývoje země v letech 1918-1991 a dále politicko-ekonomického směřování země v letech 1991-2010. Tento politicko-historický exkurs je nezbytný pro pochopení řady aspektů současné situace v Kazachstánu. K vysvětlení a správnému určení těchto pojmů je nezbytné studium odborných publikací z uvedeného seznamu literatury.

Praktická část si klade za úkol podrobně analyzovat jednotlivé klíčové ekonomické ukazatele: demografickou situaci, nominální HDP/obyvatele, vývoj objemu HDP, míru inflace, trendy zaměstnanosti, státní rozpočet, platební bilanci, bankovní a daňový systém. Dalším krokem je podrobná analýza a zhodnocení současné ekonomiky Kazachstánu v rámci poslední dekády včetně zahraničního obchodu (export, import a obchodní partneři) a zkoumání ekonomických vztahů s Českou republikou. Závěrečná část je věnována možnostem investičních příležitostí v rámci daného regionu.

3. Historicko-politický vývoj na území současného Kazachstánu

Nejstarší důkazy o osídlení země sahají až do doby kamenné. V období starověku na území Kazachstánu vznikly první kmeny: Sakové, Hunové, Wusunové a další. V období středověku zemí vedla známá Hedvábná stezka (síť obchodních tras, které procházely napříč celou Asií ze středomoří do Číny a Indie. Měřila zhruba 9 000 km.). Po vtrhnutí Čingischána do Kazachstánu ve 13. století se země stala součástí Mongolské říše. Oblast byla sjednocena v 16. století, při vzniku velkého Kazašského chanátu (knížectví, kterému vládně chán). Na přelomu 17. století chanát zanikl pod nájezdy Džungarů (západní mongolské kmeny), kteří obsadili převážnou část země. V 19. století došlo k obsazení Střední Asie carským Ruskem, a v roce 1846 se Kazachstán stal součástí Ruska. Po vypuknutí říjnové revoluce (1917) se země dostala pod nadvládu bolševiků (1919). Důležitá data pro vývoj země jsou roky 1925, kdy se z Kazachstánu stala autonomní republika, a rok 1936 kdy došlo k přejmenování na Kazašskou sovětskou socialistickou republiku. Nezávislost byla vyhlášena 16. 09. 1991 po rozpadu SSSR, na patnáct států. Kazachstán vyhlásil nezávislost jako poslední z patnácti států, jelikož se nechtěl oddělit od SSSR. V prosinci téhož roku byla podepsána Deklarace o vzniku Společenství nezávislých států (SNS). SNS tvoří státy Arménie, Ázerbájdžánu, Běloruska, Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Moldavska, Ruska, Tádžikistánu a Uzbekistánu.²

3.1 Hospodářský vývoj Kazachstánu v postsovětském období 1991 – 2010

Kazachstán se stal nezávislým suverénním státem. Začátek nezávislosti prezident N. Nazarbajev nazval obdobím přežití. Země SNS postihnul ekonomický a finanční chaos. Ruská federace vyhlásila liberalizaci cen, které vzrostly až čtyřikrát na všechn druh zboží a dál rostly. Kazachstán vyhlásil vytvoření přidělového systému. (Korotčena, 1996).

Rozpad SSSR nejvíce zasáhl země Střední Asie, jelikož jejich ekonomika byla součástí ekonomiky celého Svazu a nebyla absolutně soběstačná. V Sovětském svazu neexistovala reálná konkurence, soukromé hospodářství a soukromé vlastnictví dokonce bylo zakázáno. Hlavním úkolem Kazachstánu v období SSSR byly dodávky obilí, bavlny, rudy a kovů.

² <https://www.aktualne.cz/wiki/geografie/staty-a-mesta/kazachstan/r~726e3bce54bf11e6888a0025900fea04/>

Podniky v Kazachstánu se ocitly bez finančních zdrojů a vedení. Skoro všechny velké stavby byly zastaveny.

V Kazachstánu převládal výměnný obchod (nedostatek peněžních bankovek). Před hrozbou hladu (1992-93) v Tádžikistánu, Kyrgyzstánu a Turkmenistánu, Kazachstán zachraňovala především hojnost obilí, které již ze státu nikdo nevyvážel. (Tokajev, 1997). V zemi se situace nadále zhoršovala, roku 1994 objem průmyslové výroby klesl dvojnásobně. Míra inflace činila 1500-1800 %. Ekonomická situace země v roce 1992-96 byla mnohem horší než v Rusku. (Statističeskij ježegodnik, 2004).

Konkrétně po třech ekonomických reformách 1989-1993, 1993-1997 a 1998-2004 Kazachstán udělal významný pokrok. S rozvojem tržního hospodářství se změnil pohled obyvatel na zásady svobodného podnikání. Byl vytvořen politický systém kombinující tradiční společnost s liberální demokracií. Současný Kazachstán je nejvíce rozvíjející stát Střední Asie. Ekonomická politika láká do země více západního kapitálu. Velký ekonomický růst je také následkem velké zásoby nerostného bohatství (nafta, ropa a zemní plyn), (Кяшторный, 1992).

4. Teoretická východiska

Úvod teoretické části patří nejdůležitějšímu a nejzákladnějšímu makroekonomickému ukazateli HDP. Po jeho analýze bude kladen důraz na další neméně důležité ekonomické indikátory konkrétně: demografickou tendenci, nezaměstnanost, státní rozpočet, platební bilanci, inflaci a bankovní a daňový systém.

4.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) je zásadním ukazatelem, který zachycuje výkonost dané ekonomiky. (Soukup, 2018, s. 21). Mankiw N. G. v práci Zásady ekonomie definuje HDP: *“Hrubý domácí produkt (HDP) je tržní hodnota všech finálních statků vyrobených v ekonomice za dané časové období. „*

Existují dva druhy HDP, první je nominální produkt, který je vyjádřen výpočty prováděnými v běžných neboli tržních cenách běžného roku. Druhý je reálný produkt, kde jsou výpočty prováděny ve stálých cenách základního roku. Reálný produkt je očištěn o změny cen v ekonomice a zahrnuje pouze změny v objemu agregátní produkce (Sorokin, 2016, s. 525).

Výpočet hodnoty HDP lze získat třemi metodami. První metoda výpočtu je výdajová metoda.

$$\text{HDP} = C + I + G + NX$$

C – spotřební výdaje

I – investiční výdaje

G – vládní výdaje na nákup zboží a služeb

NX – čistý export= rozdíl mezi exportem a importem. (Beránek, 2016, s. 109).

Spotřební výdaje neboli index C zahrnuje nakoupené předměty dlouhodobé spotřeby (životnost delší než jeden rok- automobil, nábytek, elektronika), předměty krátkodobé spotřeby (jsou spotřebovány do jednoho roku- potraviny, oblečení) a služby (zdravotní, vzdělávací, kultura). Spotřební výdaje tvoří největší část HDP. Pokud domácnosti z jakéhokoliv důvodu omezí svou spotřebu, bude následovat dopad na celý HDP (Dvořáková, 2011, s. 77).

Investiční výdaje vyjádřené písmenem I, jsou investice soukromých podniků a firem. Investice se dělí na dvě části. První část tvoří investice fixní-investice do budov, strojů a

zařízení, které financují firmy, a investice domácností-do bytů a domů. Pro tyto investice je charakteristické, že se v průběhu svého používání opotřebují. Druhá část je Změna stavu zásob, kde jde o rozdíl mezi stavem zásob na konci a začátku sledovaného období. Zásoby lze chápat jednak jako finální statky, které jsou určeny k prodeji, nebo jako materiál, který je určen pro další výrobní použití. (Jurečka a kol. 2010, s. 30). Jurečka definuje „*Souhrn všech investic představují hrubé investice (I_g). Ty investice, které nahrazují opotřeбенé výrobní zařízení a budovy (amortizaci), nazýváme investicemi restitučními (I_r). Investice, jejichž cílem je rozšíření kapacity, nazýváme čistými (I_n).*“ (Jurečka, 2010, s. 30).

$$I_g = I_r + I_n$$

Nejpodstatnější investice z hlediska ekonomiky jsou investice čisté, protože zvětšují produkční aparát ekonomiky. Hrubé investice zmenšené o amortizaci (odpisy)= Čisté investice

$$I_n = I_g - a$$

Další složkou jsou vládní výdaje na nákup výrobků a služeb. Zde se řadí souhrn všech složek spotřeby, která vzniká z iniciativy státních výdajů. Například: školní pomůcky, zdravotnické pomůcky a přístroje, vojenskou techniku, apod. Do HDP se nezapočítávají transferové platby, protože vynaložením nevzniká státu žádná protihodnota (důchody, dotace, dávky apod.), (Pavelka, 2007, s. 137). Poslední částí vzorce je čistý export NX. Termínem čistý export se rozumí rozdíl mezi exportem a importem. Import představuje dovoz statků a služeb do tuzemské země ze zahraničí. Export je vývoz statků a služeb z tuzemské země do zahraničí. V případě, že zákazníci ze zahraničí nakoupí zboží z tuzemské země, nakupují produkci, jež byla vytvořena v tuzemské zemi, znamená to, že export zvyšuje HDP. Pokud obyvatelé tuzemské země nakoupí ze zahraničí, ne v domácí měně, tak domácí obyvatelé zvyšují HDP zahraniční země a snižují HDP tuzemské země.

$$NX = X - M$$

Výsledná hodnota čistého exportu může být kladná nebo záporná v závislosti na vztahu celkového exportu a importu. Můžou nastat dvě situace. První, že export je větší než import, což má za následek zvýšení HDP. Druhá situace naopak export je menší než import, dochází ke snížení HDP (vychází v záporných hodnotách). (Jurečka a kol. 2017, s. 32).

Druhá metoda výpočtu HDP je důchodová metoda, která se vyjadřuje jako součet důchodů z vlastnictví výrobních faktorů. Konkrétně součet platů, rent, čistého úroku, zisku

a daní zmenšených o dotaci. (Soukup, Pavelka, Pošta, Neset, 2018, s. 23). Metodu lze popsat tímto vzorcem:

$$\mathbf{HDP = w + r + i + \pi + a + \text{nepřímé daně} - \text{subvence}}$$

w – mzdy a platy (zaměstnanci)

r – renty (vlastníci půdy)

i – čistý úrok (finanční kapitál)

π – zisk (reálný kapitál)

a – amortizace (znehodnocení kapitálu)

nepřímé daně o subvence (daň z přidané hodnoty a spotřební daň)

(Pavelka, 2010, s. 23).

Poslední možnou metodou, pomocí které lze vypočítat HDP je metoda výrobní také nazývaná produkční, se skládá z takzvaných přidaných hodnot. Výrobní metoda spočívá v sečtení přidaných hodnot výrobců. Přidaná hodnota znamená rozdíl mezi produkcí a spotřebou. HDP je vypočítán v tržních cenách, proto se k přidaným hodnotám musí připočíst nepřímé daně zmenšené o dotace. Metodu lze vyjádřit také tímto vzorcem

$$\mathbf{HDP = \Sigma \text{přidaných hodnot a čistých daní}}$$

$$\mathbf{HDP = \text{hodnota produkce} - \text{meziprodukt} + \text{daně z produktů} - \text{dotace}}$$

(Brčák a kol., 2014, s. 15)

4.2 Demografická tendence

Demografie je vědní obor, který se zabývá událostmi dotýkajícími se každého z nás: narození dítěte, úmrtí, sňatek, rozvod apod. Demografie však nestuduje jednotlivce, ale analyzuje události jako hromadné jevy.

Podle mnohojazyčného demografického slovníku je demografie věda, která studuje lidské populace, zabývá se jejich velikostí, strukturou a vývojem především z hlediska kvantitativního, ale i kvalitativního. Je to vědní obor, jehož předmětem je lidská reprodukce chápána jako obnova stavu obyvatelstva prostřednictvím bio-sociálních procesů porodnosti a úmrtnosti a modifikovaná procesem stěhování. Objektem studia demografie jsou lidské populace. Demografie se zabývá jejich velikostí, strukturou, vývojem a dalšími charakteristikami. Pozornost je věnována zejména demografické reprodukci, která je chápána jako přirozená obnova populace v důsledku procesů rození a vymírání.

Demografické procesy zahrnují několik klíčových kritérií, věnují se změnám stavu jedinců a společnosti. Důležitým aspektem demografického procesu je mortalita a natalita obyvatelstva, která ukazuje, zda demografický vývoj populace má progresivní či negativní tendenci. S porodností a úmrtností souvisí rovněž vývoj počtu uzavřených respektive rozvedených sňatků. V neposlední řadě je důležité sledovat rovněž proces nárůstu obyvatel formou přistěhování (migrací), nebo úbytek (emigrací). V souhrnu tyto uvedené aspekty mají velice důležitý dopad na ekonomický vývoj dané země. (Pavlík, 2005, s. 13)

4.3 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je setrvalý projev nerovnováhy mezi poptávkou a nabídkou na pracovním trhu. Ukazatel nezaměstnanosti je míra nezaměstnanosti (poměr nezaměstnaných k disponibilním pracovním silám neboli součtu zaměstnaných a nezaměstnaných). Nezaměstnanost a její výše je společně s inflací lidmi nejvíce vnímaný ekonomický ukazatel. Za nezaměstnaného se považuje osoba, která se uchází o zaměstnání. Zároveň musí splňovat určité charakteristiky: produktivní věk (15let a výše), nezaměstnaný, ale schopný práce, aktivně hledá práci a je schopný nastoupit do zaměstnání (Hedija, Musil, 2009, s. 141).

Nezaměstnanost se dělí na čtyři různé druhy. První z nich je nezaměstnanost frikční neboli dobrovolná. Vzniká, když se zaměstnaná osoba vzdá svého pracovního místa, protože si hledá jiné pracovní místo. Pro vymezení tohoto druhu nezaměstnanosti je rozhodující, že její trvání je determinováno časem, který je potřebný pro vyhledání nového pracovního místa, tj. získání informací o volných pracovních místech, porovnání alternativních možností zaměstnání apod. Další druh nezaměstnanosti je strukturální, který vzniká, když nabídka práce resp. pracovních sil je vyšší, než je poptávka v uvedené struktuře, a když nejsou osoby hledající práci dostatečně mobilní na to, aby si na jiných trzích našly práci. Třetím druhem je cyklická nezaměstnanost. Tato nezaměstnanost je vyvolána cyklickými změnami hospodářství (efektivní poptávky, produkce) v makroekonomickém rozměru. Tento typ nezaměstnanosti vzniká tehdy, když poptávka po zboží a službách při daných mzdových sazbách a při dané produktivitě práce není postačující na zaměstnanost těch, kteří jsou schopni pracovat. Posledním druhem je sezónní nezaměstnanost. Je krátkodobá a způsobuje ji diskontinuita produkce v odvětvích, kde je výroba závislá na počasí (Dvořáková, 2012 s. 68).

4.3.1 Měření nezaměstnanosti

$$u = \frac{U}{L+U} * 100$$

- u míra nezaměstnanosti
- L počet nezaměstnaných
- U počet zaměstnaných
- L+ U ekonomicky aktivní

(Dvořáková, 2011, s. 68)

4.4 Státní rozpočet

Státní rozpočet je zákon zabezpečující financování státu v rozpočtovém roce. Rozpočet se skládá z příjmů a výdajů, které jsou očekávané. Státní rozpočet se sestavuje každý následující rok. Rozpočet je sestavován ministerstvem financí, které nejprve zpracuje určitý návrh, který odevzdá vládě ke schválení. Vláda návrh předloží ke schválení poslanecké sněmovně.

Příjmy státu jsou hlavně daně z pojistného a sociálního zabezpečení, výnosy z podílů na clech, poplatky, pokuty, apod. Za výdaje státního rozpočtu lze považovat důchody, sociální a nemocenské dávky, školství, platy státních zaměstnanců, úroky, apod. Saldo rozpočtu tvoří rozdíl mezi příjmy a výdaji. Pokud je výsledek kladný, jedná se o přebytek rozpočtu, ale když vyjde záporná hodnota, jedná se o schodek/deficit.³

³ <https://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=646>

4.5 Platební bilance

Platební bilance patří mezi základní makroekonomické ukazatele. Tato bilance systematickým způsobem zachycuje ekonomické transakce se zahraničím (rezidenty a nerezidenty) za určité časové období. Struktura platební bilance tvoří: běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, chyby, opomenutí a kurzové rozdíly a devizové rezervy.

První ze struktury platební bilance tvoří běžný účet. Zde jsou zachyceny veškeré toky zboží (vývoz a dovoz) a služeb (příjmy a výdaje). Příjmy a výdaje mohou být např. výdaje z dopravních služeb, cestovního ruchu apod. Běžný účet také zachycuje výnosy z kapitálu, investic a práce (úroky, dividendy, apod.), kompenzační položky k reálným a finančním zdrojům (jednostranné převody: dary, příspěvky, výživné). (Židek Libor, 2006, str. 148)

Nejdůležitější složkou běžného účtu je platební bilance. Termín saldo obchodní bilance znamená rozdíl mezi hodnotou zboží vyvezeného a zboží dovezeného. Pokud saldo vyjde v kladných hodnotách export je větší než import a naopak. Bilance služeb – položka nabývající u většiny zemí stále výraznější podíl na běžném účtu. Saldo bilance služeb je rozdíl mezi příjmy plynoucími z poskytnutých služeb domácími subjekty (příjmy z cestovního ruchu, dopravy, finančních služeb) a výdaji na poskytování služeb zahraničními subjekty (výdaje spojené s cestovním ruchem, dopravou, finančními službami). Bilance výnosů – odraz předchozího pohybu výrobního faktoru (práce, kapitálu). Saldo výnosu je rozdíl mezi výnosy z výrobních faktorů poskytovaných do zahraničí (zisky, dividendy, apod.) a náklady na výrobní faktory poskytované domácí zemi (zisky, úroky placené do zahraničí, mzdy cizinců pracujících v tuzemské zemi). Součtem obchodní bilance, bilance služeb a bilance výnosů dostaneme výkonovou bilanci. Výkonová bilance vypovídá o transferu reálných zdrojů mezi tuzemskou a zahraniční ekonomikou. Běžné převody - transakce, které nezakládají nárok na protihodnotu a to v podobě: pohybu zboží, služeb či aktiv. Saldo je rozdíl mezi transakcemi přijatými a poskytnutými. (Žák, 2006 s. 26).

Další významnou část tvoří kapitálové účty. Zde se pracuje s transfery kapitálového charakteru, souvisejícími s promíjením dluhů, migrací, vlastnickými převody nevyráběných, nefinančních hmotných aktiv (pozemky, půda) a nehmotných práv (licence, patenty). (Žák, 2006 s. 27).

Finanční účet zahrnuje veškeré transakce spojené se vznikem, zánikem nebo změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv vlády. Poskytuje informace o finančních tocích, které jsou členěny na přímé investice, ve kterých se zachycují investice, jejímž cílem je kontrola

nad podnikem. Saldo bilance je rozdíl mezi přímými investicemi investovanými v tuzemsku zahraničními subjekty a přímými investicemi investovanými domácími subjekty v zahraničí. Další část finančního účtu jsou portfoliové investice, ve kterých bilance zachycuje ostatní investice, kdy cílem není převzít kontrolu nad podnikem jako u přímých investic. Saldo je rozdíl mezi portfoliovými investicemi investovanými v tuzemsku zahraničními subjekty a portfoliovými investicemi investovanými domácími subjekty v zahraničí. Poslední částí jsou ostatní investice. V této bilanci se zachycují krátkodobé a dlouhodobé úvěry poskytnuté, buď bankami, či vládou a podniky. Saldo je rozdíl mezi úvěry přijatými v tuzemsku od zahraničních ekonomických subjektů a úvěry poskytnutými tuzemci zahraničním ekonomickým subjektům. (Žák, 2006, s. 27)

Chyby, opomenutí a kurzové rozdíly slouží především k odstranění nepřesností, které mohou nastat při sestavování platební bilance. Například faktura dovozu ojetého auta na částku nižší, než je ve skutečnosti odběratelem zaplacená. Rozdíl mezi těmito částkami se musí objevit právě na této položce platební bilance. (Žák, 2006, s. 27)

Poslední část struktury platební bilance tvoří devizové rezervy. Rezervy představují zahraniční aktiva centrální banky, jsou snadno mobilizovatelná především jako zdroj přímého financování platební nerovnováhy i nepřímé regulace velikosti této nerovnováhy prostřednictvím intervencí na devizovém trhu. (Židek, 2006, s. 148)

Export (X) je doma vytvořená produkce, kterou je stát schopen vyvézt do zahraničí. Je to příliv důchodu do tuzemska, zvyšující hrubý domácí důchod. Import (M) jsou statky a služby vytvořené v zahraničí, což má za následek snížení domácího důchodu. Čistý export, který se značí NX je zjišťován pomocí rovnice tak, že od celkového exportu (X) se odečte import (M)

$$NX = X - M$$

(Krameš, 2008, s. 18).

4.6 Inlace

Inlace je jedním ze základních ekonomických pojmů. Inflaci lze definovat jako proces trvalého růstu cenové hladiny, který je spojen s nadměrnou emisí peněz (Černohorský, Teplý, 2011, s. 85).

Charakteristika slova inflace znamená zvyšování cenové hladiny, která má za následek snižování kupní síly obyvatelstva. Termín inflace neznámá růst cen jednotlivých druhů

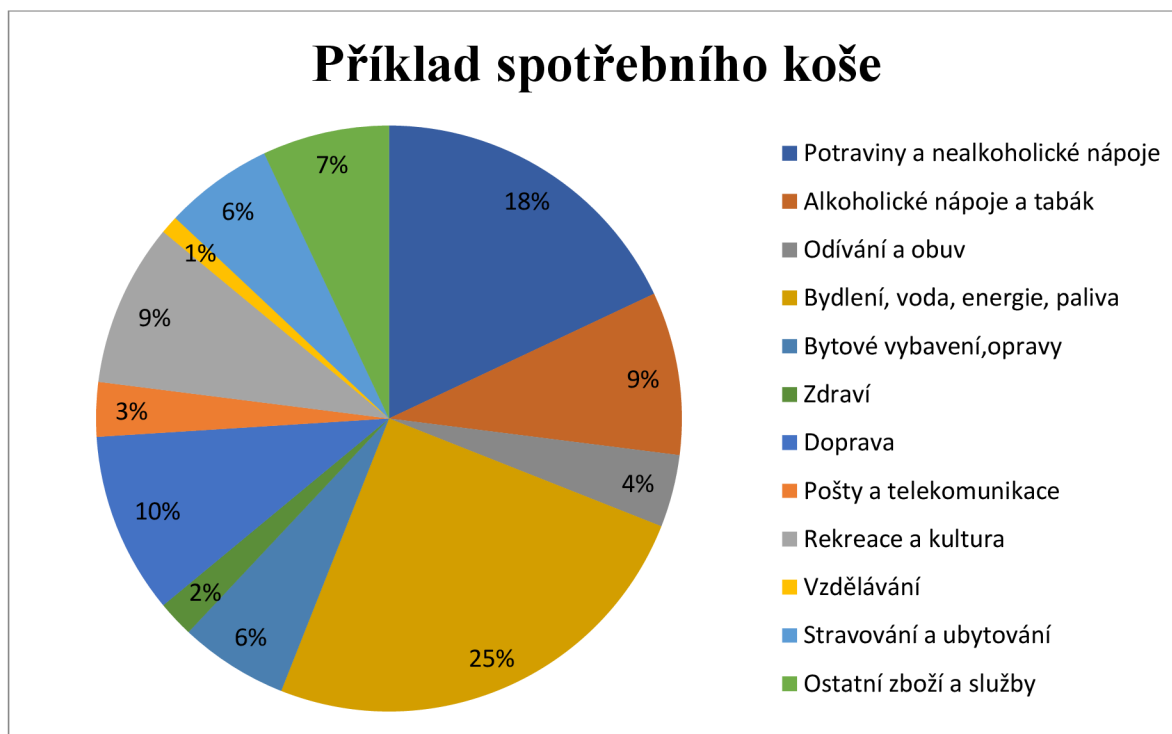
statků či služeb, ale růst cenové hladiny v konkrétní ekonomice. Inflaci lze chápat také jako vyjádření ekonomické nerovnováhy. (Jurečka, 2017, s. 564). Pokud v ekonomice dochází k poklesu cenové hladiny, jenž má za následek zvyšování kupní síly peněz, jedná se o deflaci.

Vzniku inflace mohou předcházet příčiny - poptávková, nabídková a setrvačná. K poptávkové inflaci dochází při růstu celkové poptávky nad celkovou nabídkou. Lze ji definovat jako situaci, kdy domácnosti (firmy, zahraniční subjekt apod.) chtějí spotřebovat větší produkt, než jaký se při stálých cenách vytváří. (Jurečka, 2013, s. 123). Hrbková uvádí: „*Nabídková inflace je vyvolána poklesem agregátní nabídky, například při zvýšení cen vstupů (surovin) nebo při zvýšení mezd, a tedy mzdových nákladů firem.*“ (Hrbková, 2015, s. 58). Setrvačná inflace je spojena s inflačním očekáváním. Každý ze subjektů ekonomiky (podniky, banky, zaměstnanci apod.) očekává určitý nárůst cen výrobků, mezd, úroků. (Dvořák, 2012, s. 28)

4.6.1 Měření inflace

K měření inflace se používají tři cenové indexy. Index spotřebitelských cen (CPI), Z názvu lze vyvodit, že tento index odráží změnu cen výrobků a služeb, které domácnosti nakupují. Samotné měření cenové hladiny je založeno na srovnání nákladů na nákup výrobků a služeb (ze spotřebitelského koše) spotřebovaných domácností. V. Jurečka ve své knize Makroekonomie uvádí že: “ „*Spotřební koš je souborem výrobků a služeb spotřebovaných typickou domácností. Náklady na nákup zvoleného spotřebního koše v daném (běžném) roce jsou srovnávány s náklady na nákup téhož koše v roce základním, tzn. v roce, který jsme stanovili jako rok výchozí.*“ (Jurečka a kol., 2013, s. 115)

Graf č. 1: Spotřební koš

Zdroj: Vlastní zpracování v Excelu za pomoci dat z lukasberta.com⁴

Výpočet CPI za pomoci rovnice

$$\text{CPI} = \frac{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku}}{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách základního období}} * 100$$

pokud je hodnota vyšší než 100, došlo k vzestupu cenové hladiny a probíhá inflace.

Druhým typem měření inflace je index cen výrobců, nazývá se také index velkoobchodních cen. Tento index měří vývoj cen vstupů do výroby, a zároveň slouží k prognózování inflace. Způsob podle, kterého se vypočítá PPI, je v podstatě analogický, jako u výpočtu CPI. Pouze s tím rozdílem, že srovnávané koše neobsahují spotřební statky, ale statky produktivní např. energii, práci, suroviny apod. (Jurečka, 2017, s. 582).

⁴<https://lukasberta.com/kaleidoskop-2019-26.htm>

Poslední možnou metodou měření inflace je deflátor, který je reprezentován zlomkem. Čitatel je hodnota HDP (daného roku) vyjádřena v běžných (nominálních) cenách tohoto roku. Jmenovatel je HDP běžného roku, nicméně vyjádřený v cenách stálých (reálných). Reálné jsou ceny období, které byly označeny za výchozí či základní. Výpočet IPD je velmi podobný výpočtu CPI, ale v IDP nejsou pouze vybrané spotřební statky, nýbrž všechny statky, které jsou v produktu ekonomiky zastoupeny např. potraviny, letadla, obráběcí stroje apod.

$$\text{IDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} * 100$$

4.6.2 Míra inflace

„Cenové indexy vypovídají o vývoji cenové hladiny, nevyjadřují ještě míru inflace. Míra inflace se rovná procentní změně cenového indexu za určité období. Vypočítá se jako rozdíl cenového indexu běžného a základního období, dělený cenovým indexem základního období. Výsledek násobíme stem“

Pojem míra inflace znamená rozdíl mezi cenovou hladinou daného roku a cenovou hladinou v roce minulém, lomeno cenovou hladinou v roce minulém. Jelikož se míra inflace vyjadřuje v %, je zapotřebí vynásobit 100 (Jurečka, 2013, s. 118)

$$\pi(\text{CPI}_t) = \frac{(\text{CPI}_t - \text{CPI}_{t-1})}{\text{CPI}_t} * 100$$

CPI_t - cenová hladina (rok t)

CPI_{t-1} - cenová hladina (rok t - 1)

4.6.3 Typy inflace

Rozlišují se až tři typy inflace. Mírná neboli plíživá inflace (Creeping inflation). Tempo růstu cenové hladiny nepřekračuje tempo růstu výroby, roste jak nominální tak i reálný produkt. Tuto míru lze považovat za přijatelnou či kladnou, lidé důvěřují ve své peníze. Vychází v jednociferných číslech.

Druhým typem je pádivá inflace (Galloping inflation). Růst cen je výrazně vyšší než růst výroby. Nominální produkt roste rychleji než reálný, a to má za následek ztrátu kupní síly peněz. Lidé přestávají důvěřovat penězům a snaží se na nich lpět co nejméně. Vychází v dvojciferných až trojciferných číslech (Hobza, 2016 s. 48).

Posledním typem je hyperinflace. Není vůbec příznivá, dosahuje sto a více procent ročně. Lze ji označit za extrémní formu inflace, při níž rostou ceny o tisíce, desetitisíce, statisíce a miliony procent za rok. Lidé se uchylují od domácí k zahraniční měně, protože domácí peníze už neplní svou funkci uchovatele hodnoty. K takovému stavu dochází, při politických převratech či válečných konfliktech např. „Slavná německá inflace“ v období po 1. světové válce. (Jurečka, 2017, s. 136)

4.7 Bankovní systém

Bankovní systém tvoří centrální banka a síť obchodních bank, dále jejich vzájemné vztahy a vztahy vůči okolí. Dvořák ve své publikaci Peněžní ekonomie a bankovníctví definuje: *“Funkce a způsob fungování bankovního systému jsou determinovány zejména existujícím ekonomickým prostředím v dané zemi, ale i tradicí a zapojením země do mezinárodní spolupráce.”*

Moderní bankovní systémy jsou založeny na dvoustupňovém principu. Dříve existoval jednostupňový bankovní systém, ve kterém neexistovala centrální banka a všechny činnosti, byly prováděny komerčními bankami. Dvoustupňový bankovní systém spočívá na institucionálním oddělení makroekonomické funkce, kterou zabezpečuje centrální banka. Hlavním cílem centrální banky je zabezpečování měnové stability, obchodní banky naopak provádějí činnost na podnikatelském principu s cílem dosažení největšího možného zisku. (Dvořák, 2015, s 88)

Daňové příjmy ve vyspělých zemích tvoří více než 95% všech veřejných příjmů. Ostatní příjmy jsou tvořeny poplatky, půjčkami, apod. Ochrana ve své publikaci Veřejný sektor a veřejné finance uvádí: *„Daňové systémy vyspělých zemí se do dnešní doby vyvíjely postupně po mnoho let a staletí. Význam v minulosti klíčových majetkových daní (daně z pozemků a usedlostí) se postupně snižoval a tyto daně byly rozpočtově nahrazovány zdaněním spotřeby (selektivní zdanění spotřeby vybraných komodit, jako je líh, pivo, tabák, benzin, apod.) a zdaněním příjmů (mezd, zisku FO i PO). Moderní daňové systémy jsou založeny na zdanění příjmů, spotřeby a majetku.“* Příjmy jsou obvykle zdaňovány pomocí daně z příjmů fyzických osob a právnických osob a zákonným pojistným a sociálním pojištěním. Spotřeba je nejčastěji zdaňována za pomoci všeobecných spotřebních daní (DPH, daň z prodeje, cla). Majetek je zdaňován každoročními daněmi (daň z držby nemovitostí, daň z aut, apod.) nebo při změnách vlastníka jednorázovými daněmi

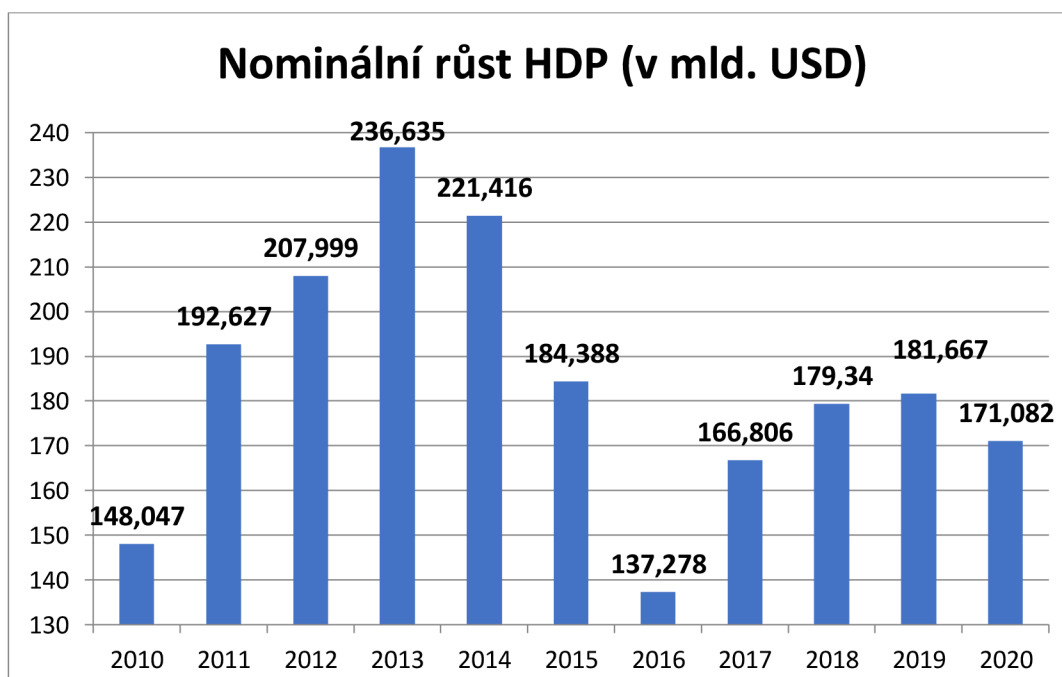
(dědické a darovací daně, atd.). Daním podléhají fyzické osoby i právnické osoby.
(Ochrana, Pavel a Vitek, 2010, s. 171)

5. Praktická část

Cílem praktické části bakalářské práce je podrobněji analyzovat jednotlivé ekonomické indikátory: demografickou situaci, nominální HDP/obyvatele, vývoj objemu HDP, míru inflace, trendy zaměstnanosti, státní rozpočet, platební bilanci, bankovní a daňový systém a zahraniční obchod. Tyto indikátory na rozdíl od teoretické části, budou konkrétně zaměřeny na Kazachstán. Dalším krokem bude zhodnocení ekonomiky Kazachstánu za poslední dekádu a analýza ekonomických vztahů s Českou republikou. Závěr práce bude zaměřen na možnosti investičních příležitostí České republiky v této zemi.

5.1 Hrubý domácí produkt

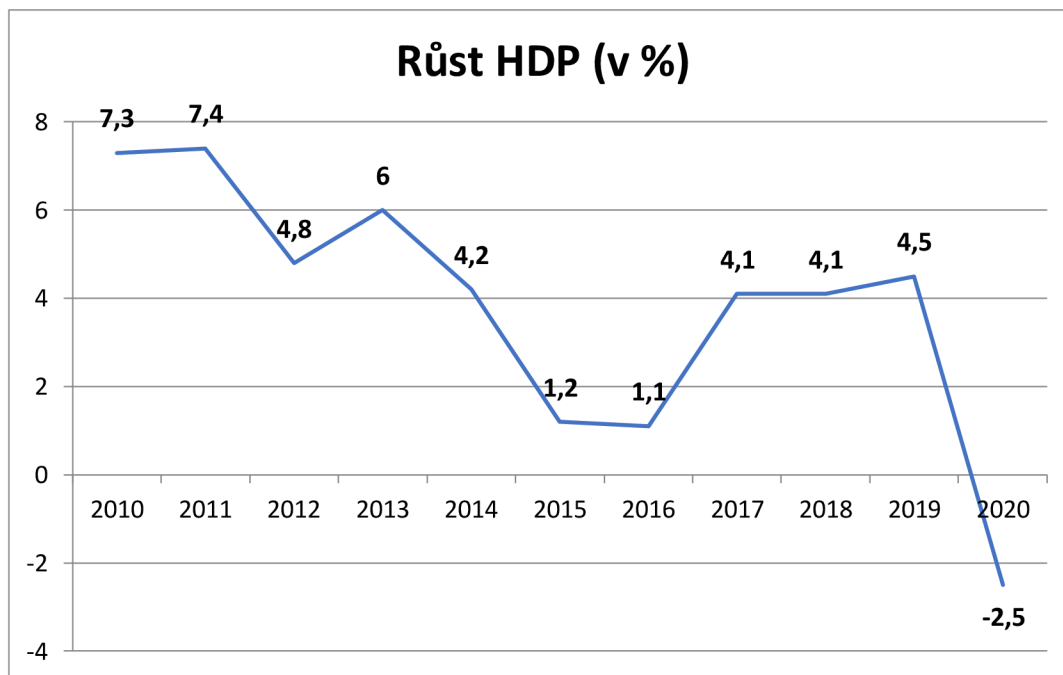
Graf č. 2: Nominální růst HDP

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z data. worldbank.org.⁵

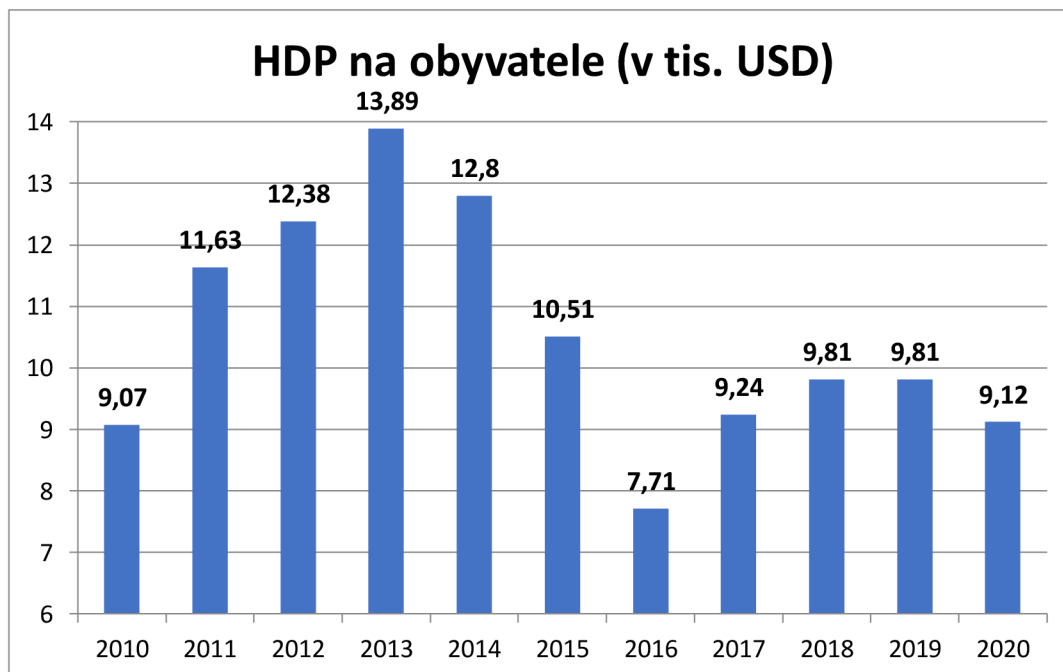
⁵<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?contextual=default&end=2020&locations=KZ&start=2010&view=chart>

Graf č. 3: Růst HDP

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z data. Worldbank.org.⁶

Graf č. 4: HDP na obyvatele

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z data. worldbank.org.⁷

⁶ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=KZ&start=2010>

⁷ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>

Všechny dostupné grafy, které se týkají HDP, zobrazují od roku 2010 až do roku 2013 růst HDP. Důvodem byly zvyšující se ceny ropy, kvůli narůstající spotřebě zemí (hlavně Číny). Tento přebytek poptávky logicky vyústil ve zdražení těchto surovin, zejména ropy, a přispěl tak ke skokovému růstu celé ekonomiky Kazachstánu. V roce 2013 růst HDP dosáhl svého vrcholu.⁸

Následující roky 2014-2016 ukázaly, jak milné může být spoléhání se pouze na jednu z exportních komodit. Kazachstán postihlo to, co všechny ostatní producenty ropy, došlo k ekonomické krizi, která byla způsobena poklesem cen za ropu na světových trzích. Pokles cen ropy byl zapříčiněn výrazným převisem nabídky nad poptávkou.⁹

Ceny ropy se od poloviny roku 2014 propadly o více než 70% a spadly na nejnižší hodnotu za poslední dekádu. Tempo hospodářského růstu se zásadně zpomalilo až k jednomu procentu. Nízké ceny ropy a dalších nerostných surovin, vedly k oslabení (pokles hodnoty měny o téměř 50%) kazašské měny tenge. Masivní inflaci rovněž zásadním způsobem ovlivnil dramatický pokles kurzu ruského rublu, jelikož Rusko je jedním z klíčových obchodních partnerů Kazachstánu.

Kazachstán patřil k těm ropným zemím, které v období od konce roku 2016 do března 2018, podpořil kartel OPEC (Organizace zemí vyvážející ropu). Země OPEC zásadním způsobem snížily těžbu ropy, aby podpořily růst její ceny. Tato strategie, do které se zapojilo také Rusko, byla úspěšná. Cena ropy se začala postupně zvyšovat a stejně tak byl posílen i ekonomický rozvoj země. Během prvního pololetí v roce 2017 HDP stoupl o 4,2%, ve srovnání s 0,1% během stejného období roku 2016. Následné roky 2017-2019 dochází k nárůstu HDP¹⁰.

Rok 2020 byl poznamenán snížením cen ropy na světových trzích v důsledku pandemie koronaviru, která zapříčinila propad HDP o 2,5%.¹¹ Pokles nebyl tak dramatický jako v období roku 2016. Zásadním úkolem, který stojí před kazašskou ekonomikou, je nalézt a rozvíjet diverzifikovaná odvětví průmyslové i zemědělské výroby, tak aby se snížila závislost ekonomiky na extenzivním čerpání surovin.

⁸ <https://oenergetice.cz/ropa/duvody-poklesu-ceny-ropy>

⁹ <https://www.e15.cz/zahranicni/kazachstan-doplaci-na-levnou-ropu-srazil-odhad-hospodarskeho-rustu-1273700>

¹⁰ <https://www.businessinfo.cz/clanky/kazachstan-a-azerbajdzan-zvolily-cestu-od-ropy-k-moderni-ekonomice/>

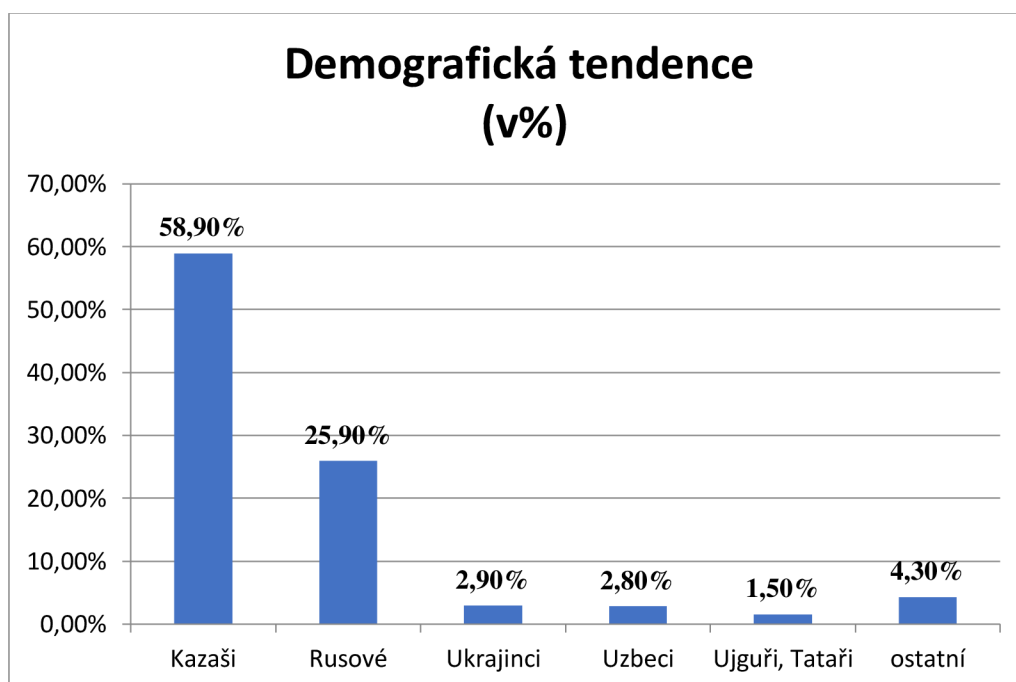
¹¹ <https://www.businessinfo.cz/navody/kazachstan-souhrnna-teritorialni-informace/2/>

5.2 Demografická tendence

Kazachstánský statistický úřad k roku 2020 evidoval 18 631,8 tis. obyvatel. Hustota obyvatelstva je 6,89 obyv./km². V 90. letech klesal přirozený roční přírůstek obyvatel (1993-2003). Jedním z hlavních důvodů úbytku počtu obyvatel byla emigrace lidí jiného nežli kazašského původu (Rusů, Ukrajinců, Němců apod.) např. do zemí bývalého SSSR a Německa. Dlouhodobě a nejčastěji se obyvatelé Kazachstánu se stěhují do Ruské federace, naopak největší počet imigrantů je původem z Uzbekistánu. V současné době se však situace mění. Podíl migrace se zvyšuje a odliv obyvatel do jiných zemí klesá. Lze očekávat, že se situace může změnit zejména v kontextu lednových nepokojů z počátku roku 2022.

V Kazachstánu v současnosti žije více než 150 národností a etnických skupin. Etnické složení obyvatel je následující (údaje k 1. lednu 2020):

Graf č. 5: Demografická tendence

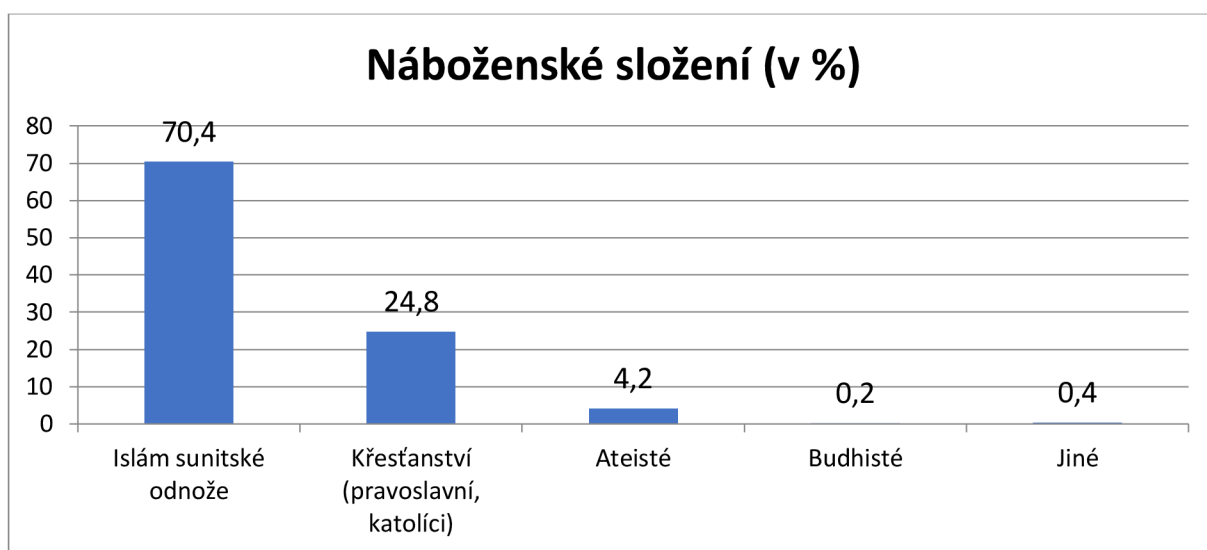
Zdroj: Vlastní zpracování z dat kazakhembus.com.¹²

¹² <https://kazakhembus.com/about-kazakhstan/culture/ethnic-groups>

5.2.1 Náboženské složení

Kazachstán prosazuje politiku náboženské, etnické a národnostní snášenlivosti. V hlavním městě Nur-Sultanu se každé tři roky scházejí představitelé všech náboženských skupin působících na území Kazachstánu. Mezináboženský dialog rozebírá roli a odpovědnost náboženských lídrů v uspořádání světa, založeného na toleranci, vzájemné úctě a spolupráci. Každoročně se v hlavním městě koná také sjezd Shromáždění národů Kazachstánu.

Graf č. 6: Náboženská složení

Zdroj: Vlastní zpracování z dat businessinfo.cz.¹³

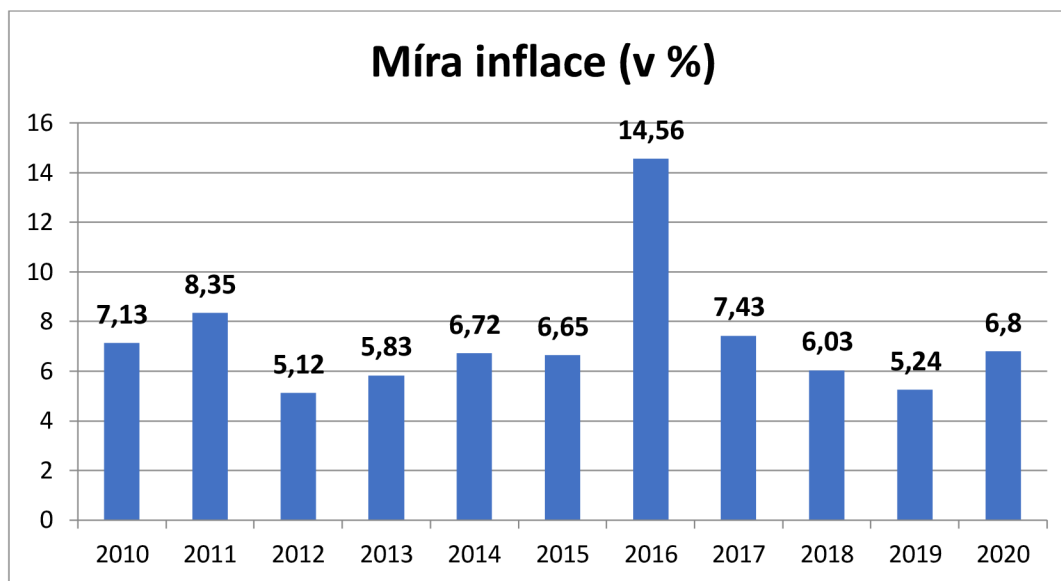
5.3 Míra inflace

V Kazachstánu jsou hlavními složkami indexu spotřebitelských cen (CPI): potraviny a nealkoholické nápoje (34%), bydlení, voda, elektřina, plyn a další paliva (18%) oděvy a obuv (12%), doprava (9%), vybavení domácností (5%), kultura (4%), alkohol a tabák (4%), různé zboží a služby (3,9%), zdravotní péče (3%), komunikace (2,9%), školství (2,7%) a restaurace a hotely (2%). CPI odráží ceny a vzorce výdajů registrované ve 14 krajských městech a 27 velkých městech.¹⁴

¹³ <https://www.businessinfo.cz/navody/kazachstan-souhrnna-teritorialni-informace/2/>

¹⁴ <https://tradingeconomics.com/kazakhstan/inflation-cpi>

Graf č. 7: Míra inflace

Zdroj: Vlastní zpracování za pomoci dat z statistica.com.¹⁵

Míra inflace Kazachstánu od roku 2010 do roku 2020 je vyjádřena procentuální hodnotou v příloženém grafu č. 7. Z uvedeného grafu lze vyčíst, že minimální výše inflace dosáhla v roce 2012, kdy měla hodnotu 5,12%. V důsledku vysoké poptávky po ropě, zemním plynu, obilninách a obilí, atd.

Nejvyšší hodnoty inflace dosáhla v roce 2016. Výše míry inflace byla ovlivněna poklesem HDP. Pokles HDP zavinilo snížení cen za ropu na světových trzích. Snížené ceny za ropu, bylo zapříčiněno výrazným převisem nabídky nad poptávkou. Země se ocitla v ekonomické krizi, která vedla ke snížení ekonomické síly země a vedla ke zdražování cen zboží a služeb. Stejně tak ke snížení kupní síly obyvatelstva atd.

Po zásadní krizi v roce 2016 inflační spirála začala klesat, neboť v důsledku celosvětového omezení těžby ropy a podpoření její ceny začala ekonomika efektivněji fungovat. Míra inflace za rok 2017 ze 14,56% klesla na 7,43% a i další roky se postupně snižovala. V roce 2020, kde zemi postihla pandemie koronaviru, opět inflace začala stoupat.

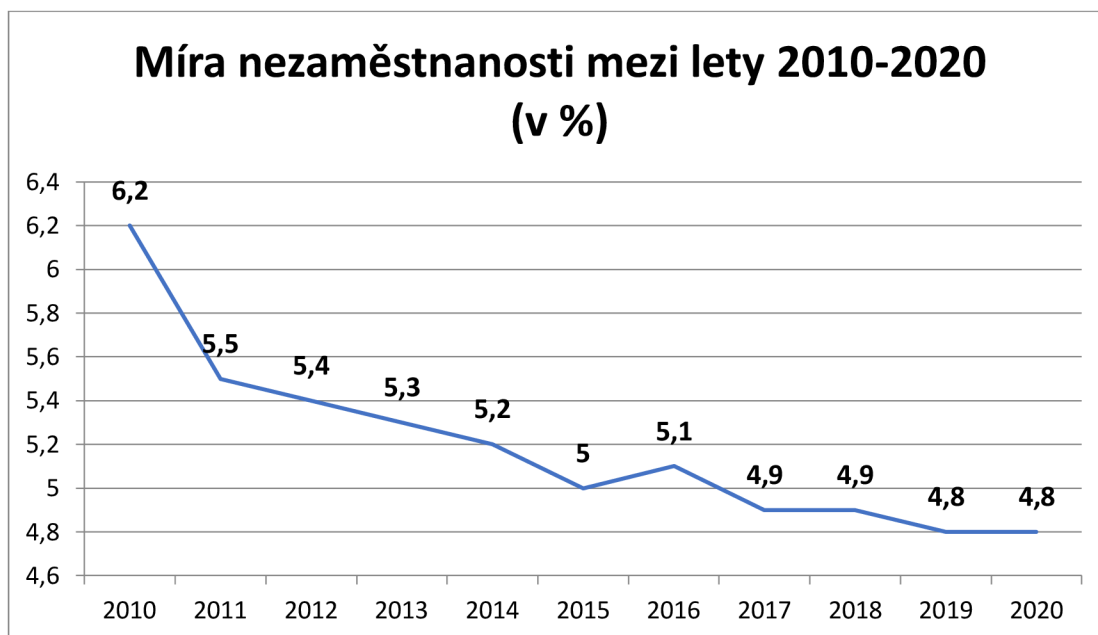
5.4 Nezaměstnanost

¹⁵ <https://www.statista.com/statistics/436183/inflation-rate-in-kazakhstan/>

5.4.1 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti v Kazachstánu v období od roku 2010 do roku 2020 je zobrazena v příloženém grafu č. 8. Z uvedeného grafu lze vyčíst procentuální hodnoty míry nezaměstnanosti v jednotlivých letech.

Graf č. 8: Míra nezaměstnanosti

Zdroj: vlastní zpracování z dat Tradingeconomics.com.¹⁶

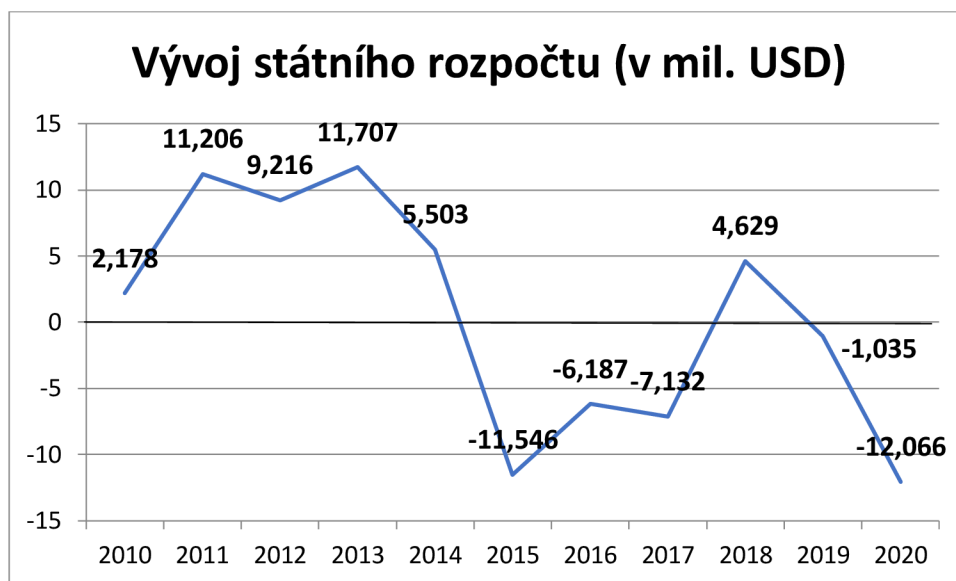
Graf zobrazuje vývoj nezaměstnanosti v Kazachstánu za posledních deset let. Míra nezaměstnanosti se v tomto období snížila z 6,2% na 4,8%. Vláda Kazachstánu musela v posledním desetiletí podniknout zásadní kroky ke snížení nezaměstnanosti. Bylo nutné umožnit zaškolení a rekvalifikaci obyvatel s cílem posílit nejméně obsazené a současně velmi důležité zaměstnanecké obory. Nezbytně nutné bylo posílit zemědělská odvětví, neboť velká část obyvatelstva venkova se z finančních důvodů masově stěhovala z vesnic do větších měst a došlo tak ke snížení zemědělské produkce, která je jednou z nejdůležitějších složek kazašské ekonomiky. Obnova zemědělské činnosti snížila míru nezaměstnanosti, a zároveň přinesla značné množství důležitých finančních prostředků do státního rozpočtu země.

¹⁶ <https://tradingeconomics.com/kazakhstan/unemployment-rate>

K poklesu nezaměstnanosti přispěli i zahraniční investoři a růst průmyslové výroby. Dochází tak k vytváření nových pracovních míst, jak v zemědělství a průmyslu, ale i v dalších ekonomických odvětvích, např. službách.

5.5 Státní rozpočet

Graf č. 9: Vývoj státního rozpočtu

Zdroj: vlastní zpracování za pomoci dat z countryeconomy.com.¹⁷

Vývoj státního rozpočtu představuje graf č. 9, který zobrazuje data sledovaného období 2010-2020. Graf již obsahuje hodnoty, které vznikly porovnáním celkových příjmů a výdajů. V letech 2010-2014 vznikl značný přebytek státního rozpočtu, kdy příjmy (daně, poplatky, pojištění a jiné, příjmy z exportu ropy a dalších surovin) převyšovaly výdaje. V rámci sledovaného období dosahoval přebytek nejvyšší hodnoty v roce 2013 až 11,707 mil. USD. Výrazný pokles přebytku státního rozpočtu byl zaznamenán již v polovině roku 2014, kdy se z 11,707 mil. USD snížil na 5,503 mil. USD. Pokles byl zapříčiněn počínající ekonomickou krizí země, způsobenou výrazným poklesem ceny za těžbu ropy a masivním oslabením národní měny tenge. Výsledkem této situace byl od roku 2015-2017 deficit státního rozpočtu až -11,546 mil. USD.

K revitalizaci ekonomiky Kazachstánu došlo až v roce 2018, kdy země řadou opatření (omezení těžby ropy, finanční reforma, inovace daňových zákonů) dokázala negativní

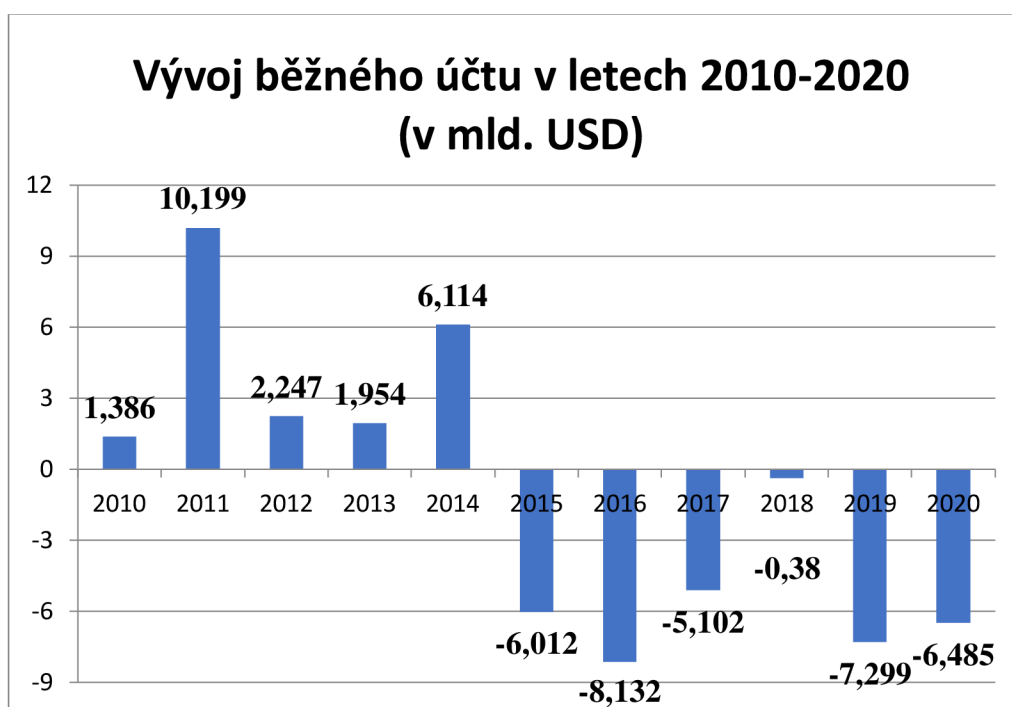
¹⁷ <https://countryeconomy.com/deficit/kazakhstan>

vývoj posledních let otočit pozitivním směrem. Výsledkem této úspěšné strategie je přebytek státní rozpočtu 4,629 mil. USD.

V letech 2019-2021 kazašská ekonomika (stejně jako většina světových ekonomik) utrpěla tvrdou ránu v podobě pandemie koronaviru. Výrazný pokles ekonomických ukazatelů byl způsoben snížením příjmů z těžby ropy a navýšením investic ze státního rozpočtu do boje proti pandemii.

5.6 Platební bilance

Graf č. 10: Vývoj běžného účtu

Zdroj: vlastní zpracování za pomoci dat z data.worldbank.org.¹⁸

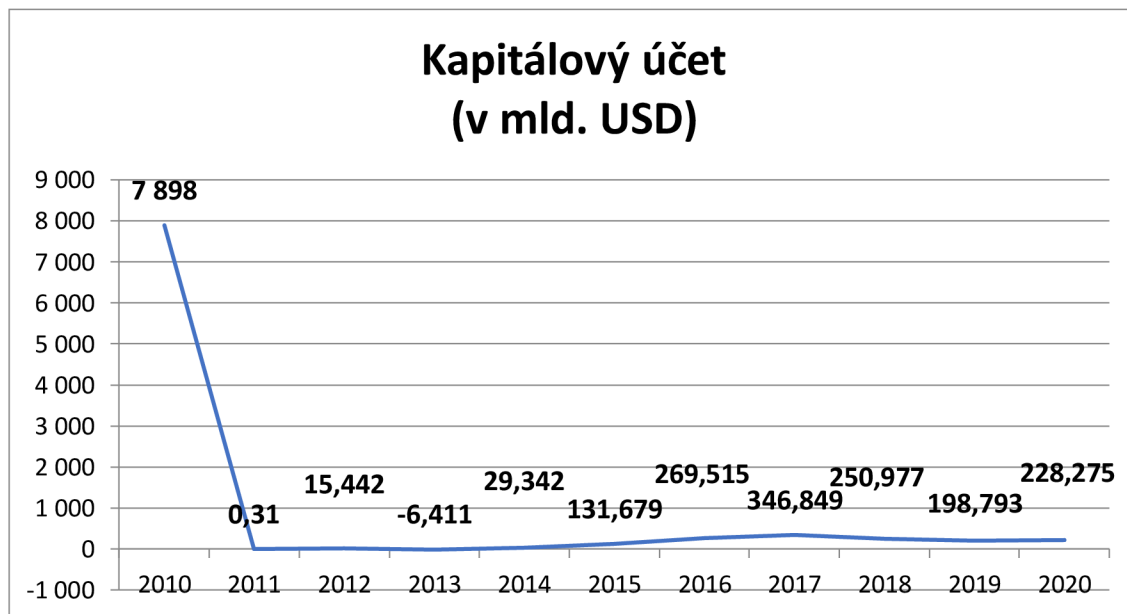
Graf č. 10 zobrazuje vývoj běžného účtu Kazachstánu. V letech 2010-2014 běžný účet nabývá kladných hodnot. Nejvyšší hodnoty dosahoval běžný účet v roce 2011 a to 10,199 miliard dolarů, především díky růstu vývozu zboží a služeb. Vysoké ceny za ropu v zemi způsobily přebytek již zmíněných 10,199 mld. USD.

V roce 2015-2016 lze spatřit velké zhoršení salda běžného účtu, vznikl deficit -6,012 mld. USD. Zhoršení bylo způsobeno devalvaci národní měny a poklesem cen za ropu.

¹⁸ <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>

Od roku 2017 do 2018 deficit klesá, v důsledku omezení těžby ropy a tedy podpory její ceny. Kazachstán a celý svět zasáhla v roce 2019 pandemie koronaviru, která pokračovala až do 2020 a 2021.

Graf č. 11: Kapitálový účet

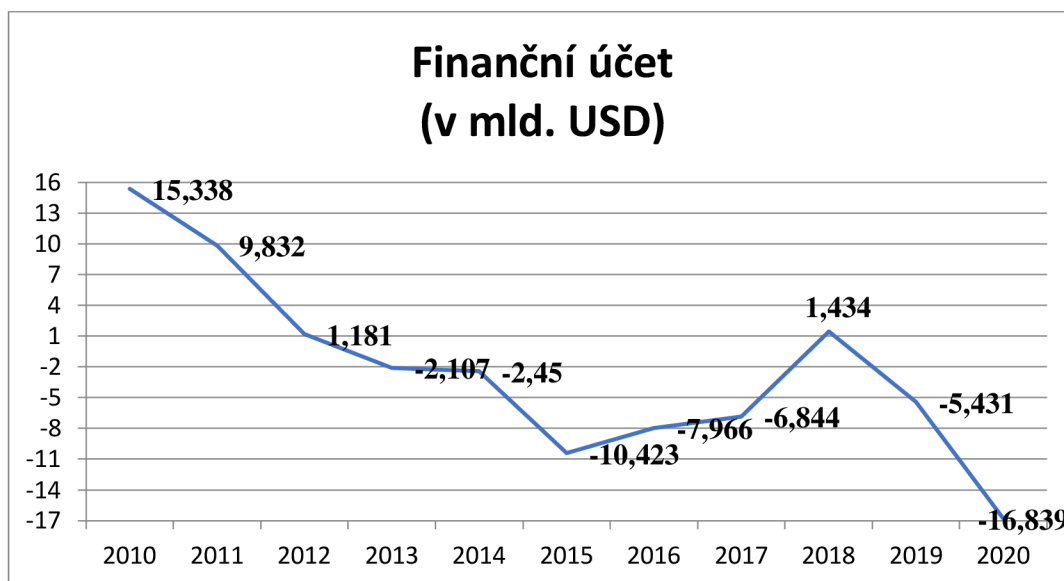

Zdroj: vlastní zpracován za pomoci dat z worldbank.org.¹⁹

Graf č. 11 zobrazuje vývoj kapitálového účtu za poslední dekádu, přebytek vykazuje až na rok 2013, kdy deficit činil -6,411 mil. USD. Je důležité se zmínit o roce 2010, kdy došlo k přebytku až 7 898 miliard USD. I v souvislosti s promíjením části dluhu obchodními bankami extrémním věřitelům.

¹⁹ <https://data.worldbank.org/indicator/BN.TRF.KOGT.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>

Graf č. 12: Finanční účet

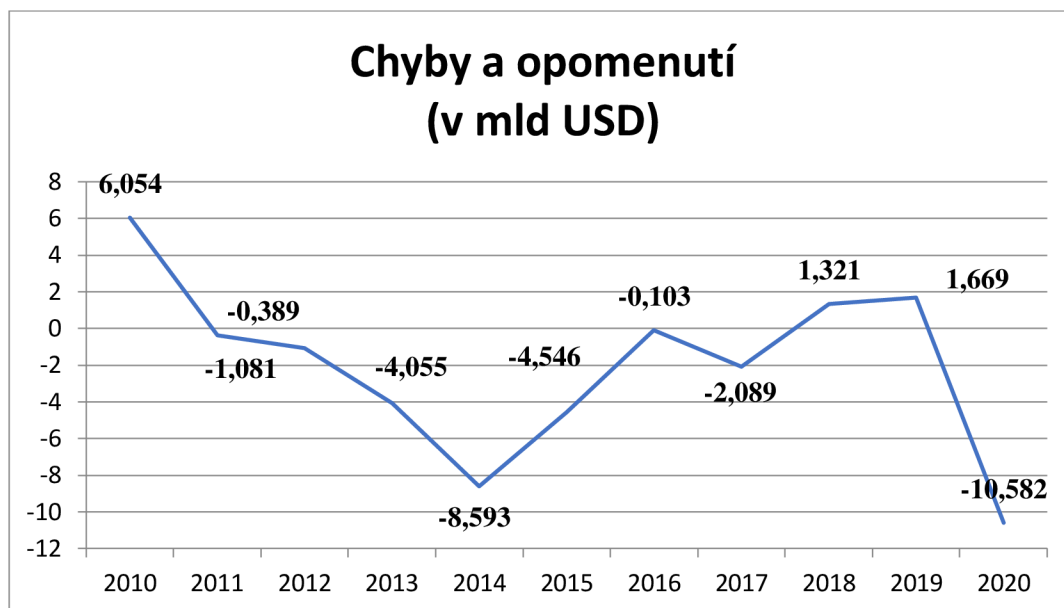
Zdroj: Vlastní zpracování za pomoci dat z [worldbank.org](https://data.worldbank.org/).²⁰

Graf č. 12 zobrazuje vývoj finančního účtu za poslední dekádu. Rok 2010 vzniklo největší saldo za sledované období, činilo 15,338 mld. USD. Důvodem tak vysokého přebytku, bylo snížení střednědobých závazků bank a růstem zahraničních aktiv. 2011-2015 finanční účet každým rokem klesal, až se v roce 2013 dostal do záporných čísel. Rok 2015 finanční účet dosáhl druhé nejvyšší záporné hodnoty, která činila -10,423 mld. USD. Hlavním důvodem schodku byl nárůst závazků a snížení vnějších aktiv.

V letech 2016 a 2017 se výsledné hodnoty finančního účtu držely stále v mínusu. V roce 2018 finanční účet vykazoval přebytek v hodnotě 1,434 mld. USD. Rok 2019 zasáhla zemí a celý svět pandemie kononaviru. Následkem pandemie finanční účet se dostal opět do záporných hodnot. Rokem 2020 vznikla nejvyšší záporná hodnota, která dosahovala až -16,839 mld. USD.

²⁰ <https://data.worldbank.org/indicator/BN.FIN.TOTL.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>

Graf č. 13: Chyby a opomenutí

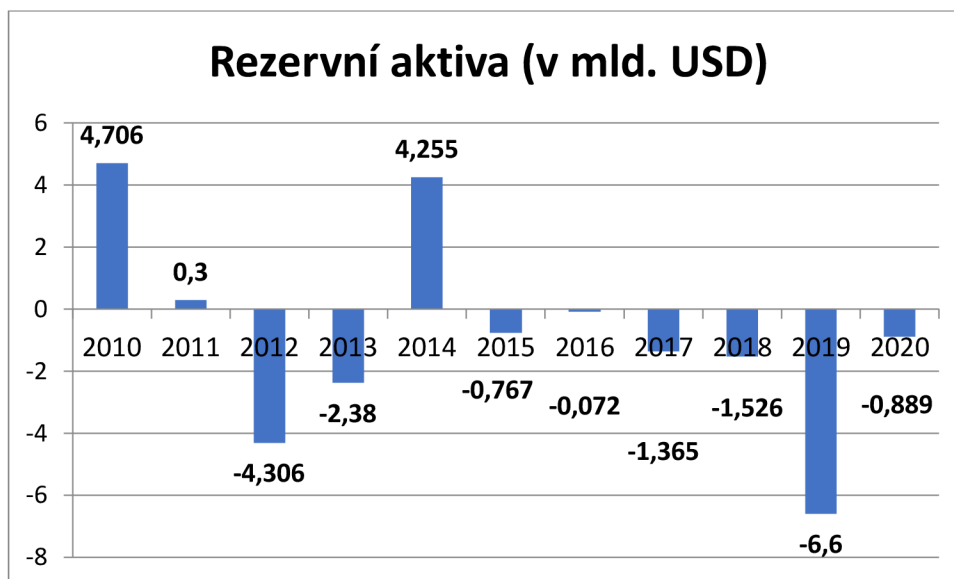
Zdroj: vlastní zpracování za pomoci dat z [worldbank.org](https://data.worldbank.org/).²¹

Graf č. 13 zobrazuje vývoj chyb a opomenutí Národní banky Kazachstánu. Nejvyšší hodnoty vývoj dosahoval roku 2010 až 6,054 mld. USD. Z této hodnoty je zřejmé, že Národní banka nezachytila všechny transakce. Rok 2011-2017 je vidět pouze negativní saldo chyb a opomenutí. Důvodem negativních hodnot byl, především růst poptávky po hotovosti a nárůst neregistrovaných transakcí rezidentů, které prováděli mimo účty bank Kazachstánu.

Rok 2018-2019 dosahovaly chyby opět kladných hodnot. Nejvyšší zápornou hodnotu vykazoval rok 2020, konkrétně -10,582 mld. USD. Důvodem byl opět růst poptávky po hotovosti a zemi postihla pandemie koronaviru.

²¹ <https://data.worldbank.org/indicator/BN.KAC.EOMS.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>

Graf č. 14: Rezervní aktiva

Zdroj: vlastní zpracování za pomoci dat z worldbank.org.²²

Graf č. 14 zobrazuje vývoj finančních rezerv Kazachstánu za období 2010-2020. Nejvyšší hodnotou aktiv ve sledovaném období dosahovaly roky 2012 a 2014, kdy aktiva činila 4,706 a 4,255 mld. USD. V roce 2014 NBK provedla masivní devizový zásah s cílem minimalizovat očekávanou inflaci, následkem které se snížily zásoby zlata. NBK se následně rozhodla, že již nebude uměle udržovat kurz na stejné úrovni, naopak nechá kurz reagovat na aktuální ekonomickou situaci.

V roce 2015 došlo k poklesu hodnoty národní měny tenge. Celkový stav devizových rezerv činil podle tabulky č. 1 27,9 mld. USD. Od roku 2015-2020 se rezervní aktiva podle grafu č. 13 držela v záporných hodnotách, k největšímu poklesu došlo v roce 2019. Tabulka ukazuje opětovný nárůst devizových rezerv v roce 2020 z 28,9 na 35,6 mld. USD.

Tabulka č. 1: Celkový stav devizových rezerv

Celkový stav devizových rezerv (v mld. USD)										
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
28,3	29,2	28,3	24,7	29,3	27,9	29,6	30,7	31	28,9	35,6

Zdroj: vlastní zpracování za pomoci dat z worldbank.org.²³

²² <https://data.worldbank.org/indicator/BN.RES.INCL.CD?end=2020&locations=KZ&start=2008>

²³ <https://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>

5.7 Bankovní systém

Kazachstán má dvouúrovňový bankovní systém. Národní neboli centrální banka představuje nejvyšší rozhodovací úroveň systému. Všechny ostatní banky patří do druhé úrovně. Základním normativním dokumentem pro činnost bankovního sektoru je zákon o „Bankách a bankovní činnosti“ z roku 1995.

V roce 2014 byla vládou schválena tzv. „Koncepce rozvoje finančního sektoru Kazachstánu do roku 2030“. Jedná se o pokračování programu na ozdravení bankovního sektoru v zemi, který trval od 2017 do 2019 a byl ze dvou třetin financován Národní bankou. V roce 2016 se ekonomika Kazachstánu začala zotavovat z krize způsobené poklesem cen u ropy a oslabení měny tenge. Zahraniční zdroje uvádějí hodnotu těchto investic do výše 5% HDP. V roce 2020 zažil bankovní sektor v Kazachstánu růst, bez ohledu na pokles HDP, kdy aktiva bankovního sektoru vyrostla o rekordních 16%. Financování daného růstu bylo ovlivněno zejména nárůstem depozit klientů (vklady fyzických osob rostly o 18%, právnické osoby o 23%). Růst úvěrů byl z 80% dán zvýšením poptávky po hypotékách. Současně však v roce 2020 došlo k odkladům splátek s ohledem na doporučení vlády Kazachstánu pro právnické i fyzické osoby. Pandemie Covid-19 nesmírně urychlila digitalizaci bankovního systému. Objem bezhotovostních transakcí využitím platebních karet se za rok 2020 zvýšil prakticky 2,5krát. V roce 2020 sanace bankovních institucí pokračovala v omezené míře. V květnu 2021 bylo v Kazachstánu registrováno celkem 27 bank, z nichž bylo 13 se zahraniční účastí. Mezi největší bankovní instituce v Kazachstánu, vyjma Národní banky, patří Halyk Bank²⁴, kterou vlastní pár s kazašským občanstvím Timur Kulibajev a jeho manželka Dinara Kulibajevova. Jedná se o zetě a dceru bývalého prezidenta Kazachstánu Nursultana Nazarbajeva. Kazašský ekonom Vyacheslav Konstantinovich Kim je vlastníkem Kaspi Bank²⁵. Další bankou je ForteBank²⁶ a oprávněným vlastníkem je Utemuratov Bulat Zhamitovich (Kazach). Sberbank²⁷ má přes 17 poboček na území Kazachstánu a jejich předsedou je Tenizbayev Yeldar. Jednou z nejlepších nejznámějších bank je Bank CentrCredit²⁸, jejímž předsedou je kazašský regionální ekonom Bachytbek Baiseitov.

²⁴ <https://halykbank.kz>

²⁵ <https://kaspi.kz>

²⁶ <https://forte.kz>

²⁷ <https://www.sberbank.kz>

²⁸ <https://www.bcc.kz>

V Kazachstánu funguje rovněž 29 pojišťovacích společností nejen původem z Kazachstánu, ale i z Francie, Anglie, atd.

Začala probíhat další konsolidace bankovního sektoru. Lze očekávat, že větší hráči na finančním trhu budou pohlcovat ty menší, dojde k fúzím a soustředění kapitálu do rukou několika největších investorů.

5.8 Daňový systém

V prosinci 2017 Kazachstán schválil nový Daňový kodex, který kopíruje původní daňový zákon z roku 2008. Z tohoto důvodu sklídl rozsáhlou vlnu kritiky, mimo jiné, že obsahuje ještě více odkazů na různá ustanovení nežli ten původní.

Nerezident, právnická osoba, podnikající v Kazachstánu, platí kromě daně z příjmů 20% ještě daň z čistého příjmu 15%. Nerezident nebo právnická osoba, která čerpá příjem ze zdrojů v Kazachstánu a nepodniká, platí ještě další daně např. daň z dividendového příjmu 15%, či pojištění podnikatelských rizik 15% atd.

Daň z přidané hodnoty v Kazachstánu je 12%. DPH se uplatňuje na prodej zboží a služeb. DPH neobsahuje prodej drahých kovů mezi rezidenty, příjmy mezinárodních transferů a jiné zvláštní případy. DPH neplatí firmy, korporace společnosti s obratem do 208 700 dolarů ročně. Vrácení DPH je velmi zdlouhavý proces, je nutné: prokázat nárok na vrácení, podat žádost na daňový úřad, nutno mít u sebe doklady o zaplacení daně a kontrolu nároku na vrácení DPH. Teprve poté je možné, aby daň byla navrácena.

Podle zákona jsou v platnosti od 1. 1. 2020 následující daně:

Tabulka č. 2: Daně 2020

Daně	Sazby
DPPO u nesurovinového sektoru	20%
DPPO u zemědělského sektoru	10%
DPFO	10%
DPH	12%
Sociální pojištění	9,50%
Poplatek na povinné sociální pojištění	2%

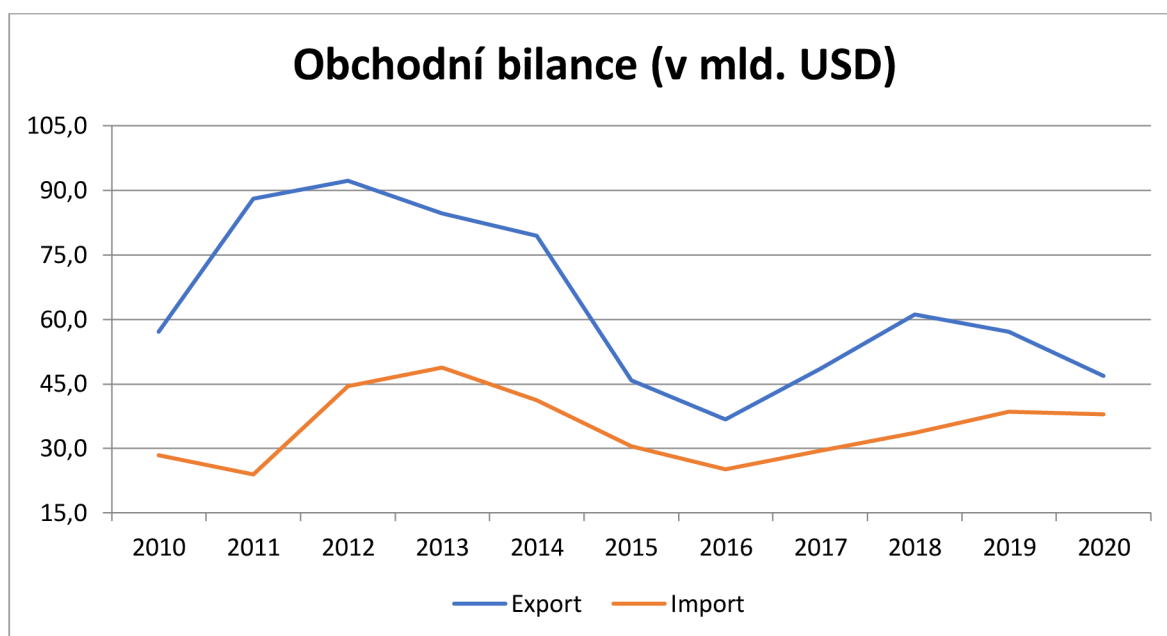
Zdroj: vlastní zpracování podle dat z businessinfo.cz²⁹

²⁹ <https://www.businessinfo.cz/navody/kazachstan-souhrnna-teritorialni-informace/2#2-ekonomika>

5.9 Zahraniční obchod

Kazachstán je nejsilnější ekonomikou Střední Asie, založenou na těžbě a následnému exportu nerostných surovin. Kazachstán exportuje zejména nerostné suroviny a zemědělské produkty (nezpracované nerosty, ropu, zemědělskou prvovýrobu, apod.), dováží výrobky s vyšší přidanou hodnotou (stroje, apod.). Velká část příjmů z těžby ropy je používána na modernizaci ekonomiky a dovoz druhotných technologických produktů. Kazachstán je členem Celní unie Rusko-Kazachstán-Bělorusko a též Eurasijské ekonomické unie (EAEU), do které patří také Arménie a Kyrgyzstán. Ta byla založena 1. ledna 2010, byla založena Celní unie RU-BY-KZ (Rusko, Bělorusko a Kazachstán) od stejného data je platný celní tarif Celní unie (Common Customs Tarif of the Customs Union) pro import a export zboží do zemí Celní unie. Zahrnuje jednotný celní sazebník (nižší cla na automobily a výrobky po dobu 5let), kterým se sjednotily celní sazby. Následkem sazebníku došlo k zafixování dočasných ruských protikrizových celních tarifů a jejich rozšíření na ostatní dva členy Celní unie (CU). CU přináší administrativní změny především společný celní kodex a zřízení Komise CU, která omezí suverenitu členů CU.

Graf č. 15: Obchodní bilance

Zdroj: vlastní zpracování z dat World Integrated Trade solution³⁰

³⁰ <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/KAZ/Year/2019/Summary>

Tabulka č. 3: Zahraniční obchod

	V mld. USD		
	Export	Import	Saldo
2010	57,2	28,4	19,2
2011	88,1	24,0	23,2
2012	92,2	44,5	18,3
2013	84,6	48,8	14,7
2014	79,4	41,2	16,3
2015	45,9	30,5	6,9
2016	36,7	25,1	11,4
2017	48,5	29,5	19,0
2018	61,1	33,6	27,5
2019	58,2	38,5	8,5
2020	46,9	38,0	8,9

Zdroj: vlastní zpracování podle údajů z trendeconomy.com³¹

Mezi hlavní exportní země patří zejména Čína (13%), Rusko (11%), Francie (7,6%) a (Česko 1%). Z uvedené tabulky lze vyčíst, že exportní indikátory země jasně kopírují situaci spojenou s celosvětovou cenou ropy. Mezi nejdůležitější exportní produkty Kazachstánu patří zejména ropa, zemní plyn a uran, které tvoří 2/3 celkového vývozu. Další vyvážené zboží jsou železné kovy, obilniny a obilí, chemické produkty atd.

Kazachstán dováží zboží a produkty majoritně z Ruska (38%), Číny (17%) a s velkým odstupem následuje Německo (5,1%), USA (3,9%) a (Česko 0,7%). Hlavní dovozní položky jsou automobily, elektronika, chemické výrobky, potraviny, stroje a zařízení, či jiné produkty. Dovoz zboží dosahoval nejvyššího objemu v obdobích 2012 a 2013.

³¹ <https://trendeconomy.com/data/h2/Kazakhstan/TOTAL>

6. Výsledky a diskuse

6.1 Klíčový obchodní partneři

Klíčovým obchodním partnerem Kazachstánu je Rusko. Kazachstán a Rusko váže společná minulost (SSSR). Důležitou roli zde hraje také ruská menšina (25,9%) a s tím spojen velmi intenzivní kulturně politický vliv Ruska. Rozmach ekonomik obou zemí a jejich orientace na vzájemnou obchodní kooperaci, přispěl k vytvoření Eurasijské ekonomické unie. Původní návrh vznikl již v roce 1994, ale odsouhlasen, byl až 18. listopadu 2011. Kazachstán na ruský trh vyváží značné množství pšenice, naproti tomu Rusko vyváží do Kazachstánu spotřební zboží (zboží, které lze pořídit v kamenných nebo internetových obchodech). Dále tyto ekonomické velmoci úzce spolupracují ve vojenské a bezpečnostní oblasti, jedná se hlavně o společný postup řešení konfliktů ve Střední Asii a Kavkaze. Spojení Rusko, Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Běloruska, Tádžikistánu a Uzbekistánu vznikla 15. května 1992 OSKB (Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti).

Dalším významným obchodním partnerem je Čína. V roce 2015 bylo podepsáno přes třicet obchodních dohod, kdy hodnota dosahovala až 23 mld. USD. Jednalo se hlavně o dohody spojené s průmyslovou výměnou. Zejména o vývoz ropy a zemního plynu, dovozu automobilů a strojírenských produktů apod.

Mezi klíčové obchodní partnery patří bezpochyby i Evropská Unie. Konkrétně v roce 2020 měla podíl na zahraničním obchodu až 29%. Export do EU tvoří hlavně ropa a zemní plyn (70% obchodu s EU). Země EU exportují převážně stroje, auta a spotřební zboží. Kazachstán významně spolupracuje s Itálií, Nizozemím, Francií a Německem. EU hraje významnou roli jako investiční partner, kdy investice putují do těžebního průmyslu. EU a Kazachstán dodržují dohodu EPCA (The European Petrochemical Association), která byla podepsána v roce 2015 a je platná od 1. května 2016. Cílem dohody je vytvořit lepší regulační prostředí pro podniky.

6.2 Ekonomické vztahy s Českou republikou

Kazachstán je ve Střední Asii nejvýznamnějším obchodním partnerem České republiky. Další obchodní partneři ve Střední Asii jsou Kyrgyzstán, Ázerbájdžán a Uzbekistán. ČR považuje Kazachstán s ohledem na přírodní bohatství země a jeho průmyslový a ekonomický potenciál za významného obchodního partnera. V roce 1993

byly navázány první diplomatické vztahy mezi Kazachstánem a Českou republikou na úrovni velvyslanectví.

Vzájemná obchodní bilance mezi Českou republikou a Kazachstánem, se pohybuje v rozmezí 700-900mil. USD ročně, obě země obchodují zejména s nerostnými surovinami (ropa, zemní plyn, železo, obilí, atd.). Po Rusku a Ázerbájdžánu je Kazachstán pro Českou republiku třetím největším dodavatelem ropy. Zájem a rozvoj vzájemného obchodu ze strany Česka nadále roste. Česká republika vyváží do Kazachstánu stroje, spotřební zboží, technická zařízení (přístroje k filtrování a čištění, televize, monitory, mikrofony, sluchátka, apod.). Díky tomu v Kazachstánu roste poptávka po různých technických zařízeních a české strojírenství si zde vybudovalo velmi dobrou reputaci.

Tabulka č. 4: Dovoz zboží do České republiky

Ropné výrobky a ropa	85,59%
Anorganické chemikálie	8,04%
Železo a ocel	3,68%
Topný plyn, zemní i průmyslově vyráběný	0,91%
Olejnatá semena a plod	0,58%
Výrobky z nekovových nerostů	0,45%
Ryby, koryši	0,33%

Tabulka č. 5: Vývoz zboží z České republiky

Silniční vozidla	31,25%
Zařízení pro telekomunikaci	22,40%
Kancelářské stroje a zařízení k zpracování dat	12,51%
Ostatní dopravní a přepravní prostředky	6,53%
Stroje a zařízení všeobecně užívané v průmyslu	5,34%
Léčiva a farmaceutické výrobky	3,41%
Živá zvířata	2,84%
Elektrické zařízení, spotřebiče a přístroje	2,37%
Strojní zařízení pro určitá odvětví průmyslu	2,25%
Výrobky z nekovových nerostů	1,52%

Zdroj: vlastní zpracování za pomoci dat z businessinfo.cz³²

6.3 Příležitosti pro investiční rozvoj v rámci tohoto regionu

6.3.1 Potravinářský a zemědělský průmysl

Investičních příležitostí pro české exportéry je celá řada. Může směřovat do potravinářského a zemědělského průmyslu. Masivní investice mohou směřovat do strojírenského, potravinářského a zemědělského průmyslu. Kazachstán je výrazně ekonomicky aktivní v oblasti zemědělské výroby, nicméně řada potravinových produktů se do země dováží. Z České republiky se do Kazachstánu vyváží mimo jiné pivo, minerální voda, mák, chmel apod. Eventuální investice do výstavby regionálního pivovaru, či do společnosti využívající bohaté místní zdroje minerálních vod, by nepochybně byla nákladná. Nicméně ve střednědobém a dlouhodobém výhledu výnosná a profitabilní.

Existuje zde velmi zajímavá obchodní příležitost, pro české investory v oblasti krmiv a doplňků pro domácí zvířata (Kazachstán dováží až 99% produktů této kategorie). Obdobná situace je i v oblasti dětské výživy, kde domácí produkce je rovněž minimální.

Vývozem českého plemenného skotu a drůbeže by se mohla nezanedbatelně zlepšit kvalita chovu v zemi a to zvýšením kvality i počtu. S tímto investičním záměrem jde ruku v ruce i výstavba nových moderních farem se standardizovaným evropským vybavením.

6.3.2 Zdravotnický průmysl

V roce 2019 zasáhla zemi pandemie koronaviru, která ukázala na nedostatek zdravotnického materiálu v zemi. Jednalo se především o nedostatek léků a pokročilých lékařských technologií. Kazachstán může představovat zajímavou příležitost pro české firmy. Česká republika má k dispozici kvalitní léky za přijatelnou cenu. Plusem pro české firmy je, že na místním trhu mají vybudovanou kvalitní a spolehlivou pověst. Českým exportním společnostem také nahrává skutečnost, že zdravotní systém v Kazachstánu používá zastaralé lékařské technologie. Jejich inovace může patřit mezi důležité obchodní nástroje.

³² <https://www.businessinfo.cz/clanky/obchod-s-kazachstanem-se-otrepal-z-devalvace-tenge/>

6.3.3 Cestovní ruch

Cestovní ruch představuje obrovskou a aktuálně nevyužívanou investiční příležitost. Území Kazachstánu se rozprostírá přes několik klimatických páسů a země tak disponuje výraznou přírodní rozmanitostí. Země nabízí pouštní krajinu, stepní krajinu, vysoké horské masivy, přístup ke Kaspickému moři, nespočet jezer, řek a pramenů. Investice do turistické infrastruktury, která je aktuálně snad vyjma Nur-Sultanu a Astany většinou ještě z dob bývalého SSSR, by rozhodně mohla přinést finanční benefity. Zejména s ohledem na cílovou skupinu finančně movitých Kazachů, či občanů Ruské federace.

6.4 Zhodnocení aktuálního stavu ekonomiky

Nejdůležitější makroekonomický ukazatel HDP vykazoval na počátku sledovaného období výrazný růst, konkrétně v letech 2010-2013. V letech 2014-2016 HDP výrazně pokleslo z důvodu ekonomické krize a devalvací národní měny tenge. Krize byla majoritně zapříčiněna poklesem cen ropy. Od roku 2017, po konci ropné krize, HDP opět začalo stoupat a ekonomika se stabilizovala. V letech 2019 až do současnosti způsobila pokles HDP zejména pandemie koronaviru, nicméně nejednalo se o tak velký propad jako v letech 2014-2016.

Jedním z klíčových bodů ekonomické analýzy byla míra inflace, která za poslední dekádu vykazovala konstantní hodnoty v intervalu 5,12 - 8,35%. Výjimečný byl pouze rok 2016, kdy důvodem ekonomické krize míra inflace drasticky stoupla.

Dále byl detailně analyzován vývoj míry nezaměstnanosti za poslední dekádu. Vývoj nezaměstnanost byl dlouhodobě pozitivní. Mimo jiné i z důvodu rekvalifikace obyvatel, díky které došlo k posílení méně obsazených a důležitých zaměstnaneckých oborů, zejména v zemědělství. Obdobně jako v předchozích analýzách i zde byl specifický rok 2016, kdy míra nezaměstnanosti částečně vzrostla z 5% na 5,1% .

Státní rozpočet vykazoval kolísavý vývoj, kdy v prvních čtyřech letech vznikl finanční přebytek. V polovině roku 2014 státní rozpočet zaznamenal razantní propad. Důvodem poklesu byla počínající ekonomická krize, jejímž výsledkem byl deficit státního rozpočtu. Na přelomu roku 2017-2018 byla ekonomika opět stabilizována a opět začala vykazovat finanční přebytek. V roce 2019-2020 vznikl deficit z důvodu vzniku pandemie koronaviru. Došlo k omezení příjmů z těžby ropy a navýšení investic ze státního rozpočtu do boje proti pandemii.

Platební bilance zobrazuje vývoj běžného, kapitálového, finančního účtu, chyb a opomenutí, rezervních aktiv za poslední dekádu. Běžný účet lze rozdělit na dvě části, první část trvala v letech 2010 až 2014, kdy běžný účet nabýval kladných hodnot, z důvodu růstu vývozu zboží a služeb, zejména ropy. Druhá část vykazovala záporné hodnoty z důvodu devalvace národní měny a poklesu cen za ropu, trvala od konce roku 2014-2020. Kapitálový účet vykazoval přebytek za celé sledované období. Pouze v roce 2013, vykazoval kapitálový účet deficit a to z důvodu promíjení části dluhu obchodních bank vůči extrémním věřitelům. V letech 2010-2016 se jednalo o sestupný vývoj Finančního účtu. V roce 2010 saldo dosahovalo 15,338 mld. USD., v roce 2013 saldo vykazovalo záporné hodnoty, z důvodu nárůstu závazků a snížení vnějších aktiv. Na konci roku 2016 schodek postupně klesal a v roce 2018 finanční účet opět vykazoval kladné hodnoty. V roce 2019-2020 byla země zasažena pandemií koronaviru, následkem, které vznikl opět schodek, konkrétně -5,431 a -16,839 mld. USD.

Chyby a opomenutí Národní banky až do roku 2014 se minimalizovaly. Koncem roku 2014 však počet chyb a opomenutí, začal opět narůstat. Růst chyb a opomenutí se výrazně snížil v roce 2020, vykazoval nejvyšší zápornou hodnotu -10,852 mld. USD. Důvodem byl růst poptávky po hotovosti a pandemie koronaviru. Rezervní aktiva za celé sledované období dosahovala kladných hodnot pouze ve třech případech a to v letech 2010, 2011 a 2014 (4,706, 0,3 a 4,255 mld. USD.). V roce 2014 se zvedla devalvační očekávání, a NBK se rozhodla, že již nebude držet a zasahovat do formování kurzu. Od roku 2015-2020 se rezervní aktiva držela v záporných hodnotách. V roce 2019 největší pokles (-6,6 mld. USD.).

Kazachstán má dvouúrovňový bankovní systém, který představuje Národní banka a ostatní banky. Rokem 2014 bylo schváleno prodloužení Koncepce rozvoje finančního sektoru Kazachstánu do roku 2030, neboli program na ozdravení bankovního sektoru. V roce 2016 se ekonomika začala zotavovat z krize způsobené poklesem cen ropy a oslabení měny tenge. Rok 2020 znamenal pro bankovní sektor růst, z důvodu pandemie koronaviru, která urychlila digitalizaci bankovního systému a zvýšila objem bezhotovostních transakcí.

Další kapitolou je daňový systém. V prosinci 2017 byl schválen nový Daňový kodex, který kopíruje původní daňový zákon z roku 2008. Liší se pouze tím, že obsahuje více odkazů na různá ustanovení. Daň z příjmů v Kazachstánu činí 20%. Daň z přidané hodnoty

je 12%, uplatňuje se na prodej zboží a služeb. Neobsahuje prodej drahých kovů mezi rezidenty. DPH neplatí firmy s obratem do 208 tis. USD ročně.

7. Závěr

V této bakalářské práci, která nese název Makroekonomické indikátory vybrané země, byla zvolena země Kazachstán. V úvodu teoretické části bakalářské práce byl částečně analyzován historicko-politický vývoj a hospodářský vývoj ve sledovaném období (1991-2010), charakteristika jednotlivých makroekonomických ukazatelů: HDP, demografická tendence, nezaměstnanost, státní rozpočet, platební bilance, zahraniční obchod, inflace, bankovní a daňový systém.

V praktické části bakalářské práce bylo hlavním cílem analyzovat již vyjmenované makroekonomické indikátory v rámci Kazachstánu za poslední dekádu (2010-2020). Závěrečnou částí této práce byla věnována analýze zahraničního obchodu a to konkrétně: klíčových obchodních partnerů, ekonomických vztahů s Českou republikou a příležitosti pro investiční rozvoj.

Dalším cílem bakalářské práce bylo za použití makroekonomických indikátorů analyzovat ekonomiku v Kazachstánu, vývoj zahraničního obchodu, hospodářskou kooperaci a ekonomické vztahy a investiční příležitosti s Českou republikou.

Ekonomika Kazachstánu je nejsilnější ekonomikou Střední Asie. Do roku 2014 ekonomika dosahovala stabilně vysokých čísel. Kazachstán však doplatil na to, že jeho ekonomika dlouhodobě fungovala pouze na základě těžby nerostných surovin a jejich následnému exportu, což vedlo k ekonomické krizi, která otřásla celou ekonomikou země.

Vymanění se z ekonomické krize, znovuoživení ekonomiky v Kazachstánu vládě trvalo dva roky. Významnou pomoc vládě poskytla koordinace aktivit se zeměmi v rámci kartelu OPEC (Organizace zemí vyvážející ropu). Strategie OPEC zásadním způsobem snížila těžbu ropy, aby podpořila růst její ceny. Tato strategie byla úspěšná, což vedlo opět ke stabilizaci ekonomiky.

Ekonomika byla následně ovlivněna pandemií koronaviru, která vedla k poklesu ekonomických ukazatelů. Po několika vlnách pandemie, se kazachstánská ekonomika opět nadechuje a to i za pomoci zahraničních investorů. Otázkou zůstává, jaké bude aktuální ekonomické směřování země po lednových událostech v roce 2022.

Zahraněční obchod je jedním z nejpodstatnějších makroekonomických ukazatelů Kazachstánu. Obchoduje se zejména s nerostnými surovinami a zemědělskou výrobou, vyváží se hlavně do Číny, Ruska, Francie, atd. Po konci ekonomické krize začal

Kazachstán s příjmy z vývozu velkou částí přispívá do modernizace ekonomiky. Automobily, elektronika a zboží s vyšší přidanou hodnotou jsou hlavními výrobky, které se dováží do Kazachstánu.

Česká republika má ve Střední Asii několik obchodních partnerů (Kyrgyzstán, Uzbekistán, Ázerbájdžán), právě Kazachstán, je z nich nejvýznamnější. První ekonomické vztahy se začaly rozvíjet již v roce 1993. Vzájemný obchod se soustřeďuje zejména na nerostné suroviny (ropa, zemní plyn, atd.), které Kazachstán vyváží do ČR. Česká republika vyváží do Kazachstánu převážně elektronické zařízení a zemědělské stroje.

Kazachstán nabízí širokou škálu možností pro české firmy a podnikatele. Například rozvoj vzájemné spolupráce může směřovat mj. do potravinářského a zemědělského průmyslu, kde hlavními dovozními produkty mohou být např. pivo, minerální vody, výživa pro domácí zvířata, dětská výživa, atd. Ve všech vyjmenovaných surovinách disponuje Kazachstán minimální vlastní produkcí. Domnívám se, že skvělou obchodní příležitostí je vytvořit v zemi regionální pivovar, který by produkoval výhradně kvalitní české pivo. Rozhodně by stálo za úvahu investovat do zdravotnického průmyslu, který právě v období pandemie ukázal v Kazachstánu velké rezervy. Jednalo by se o vývoz léků a vyspělých lékařských technologií do Kazachstánu. Českým investorům by také nahrávala přijatelná cena a dobrá pověst českých firem na trhu. Téměř nevyužitý odvětví je cestovní ruch, který by za pomoci dobrého marketingu a propagace mohl přilákat mnoho turistů. Země nabízí pouštní krajiny, stepi, vysoké horské masivy, přístup ke Kaspickému moři a jezerům. Bylo by však potřebné investovat do zastaralé infrastruktury. Příležitosti, které jsou výše naznačeny, by sice byly finančně náročné, vedly by však k oboustrannému prospěchu.

Kazachstán je země obrovských dosud nezrealizovaných možností. Během sledovaného období země prošla řadou změn, dle výše uvedených a věrohodných grafů a čísel, lze usoudit, že budoucí vývoj země bude pozitivní a výnosný. Důvodem této úvahy je postupná změna orientace kazašské ekonomiky. Vývoz nerostných surovin je sice lukrativní, nicméně v dlouhodobé perspektivě značně rizikový a to z tohoto důvodu se země logicky začala orientovat i druhotně zpracování surovin a zemědělských produktů, včetně výroby strojírenských produktů.

Tato práce by mohla přispět k orientačnímu seznámení s ekonomikou země a s možnostmi jak oboustranně využít investiční příležitosti.

8. Literatura

1. BERÁNEK, Jaromír. *Ekonomika cestovního ruchu*: Praha: Grada Publishing a. s., 2016. ISBN 978-80-271-9361-5
2. BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.
3. С. Кляшторный, Т. Султанов: «Летопись трех тысячелетий», Алма-Ата, 1992г.
4. ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.
5. DVOŘÁK, Petr, MANDEL, Martin, REVENDA, Zbyněk, MUSÍLEK, Petr a KODERA, Jan. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Albatros media, 2015. ISBN 9788072613038
6. DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: C. H. Beck, 2012. Beckova edice ekonomie. ISBN 8074003477.
7. DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. V Praze: C. H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788074000089.
8. HEDIJA, Veronika a Petr MUSIL. *Praktikum makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Praktikum. ISBN 978-80-7380-158-8.
9. HOBZA, Vladimír a Vladimír HOBZA. *Kompendium ekonomie: mikro- a makroekonomie pro studenty FTK: obory: rekreologie, management a marketing, trenérství a management sportu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5038-4.
10. HRBKOVÁ, Jan a kolektiv. *Společenské vědy pro techniky: Ekonomie, právo, politologie*. Praha: Grada Publishing a. s., 2015. ISBN 9788024799223.
11. *Istorija Kazachskoj SSR*. 2. vyd. Alma-Ata: [s. n.], 1967., s. 150
12. JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 8024732580
13. JUREČKA, Václav a kolektiv. *Makroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2013. ISBN 978-80-247-4386-8.

14. JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0251-8.
15. KOROTČEŇA, I. M., *Sodružestvo nezavisimych gosudarstv*, Minsk: Pangraf, 1996.
16. KRAMEŠ, Jaroslav. *Makroekonomie: základní kurz*. 2., přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1319-5.
17. MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada, 1999. Profesionál. ISBN 8071698911.
18. OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 9788024732282.
19. PAVELKA Tomáš. *Makroekonomie – Základní kurz*. 2. Vydání. Praha: Melandrium, 2007. ISBN 978-80-86175-58-4
20. PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2010. ISBN 9788086730554
21. PAVLÍK, Zdeněk a KALIBOVÁ, Květa: *Mnohojazyčný demografický slovník*. 2. vydání, Praha: Česká demografická společnost, 2005. ISBN 80-239-4864-4.
22. SOROKIN, Alexandr. Vadimirovič. *Obecná ekonomie: bakalářské, magisterské, PhD. Učebnice*. Moskva/Berlín: Direct media, 2016. ISBN 978-5-4475-6597-8.
23. SOUKUP, Jindřich, PAVELKA, Tomáš POŠTA, Vít a NESET, Pavel. *Makroekonomie*. Praha: Albatros Media a. s., 2018. ISBN 9788072615490.
24. TOKAJEV, K. K., *Pod st'agom nezavisimosti*. Almaty: Bilim, 1997
25. ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-04-2.
26. ŽÍDEK, Libor. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 9788071799221.

9. Elektronické dokumenty

1. Státní vlajka Kazachstánu. Statnivlajky.cz [online]. 2022 [cit. 2021-11-21]. Dostupné z: <https://www.statnivlajky.cz/kazachstan>

2. Kazachstán – Aktuálně. cz. Aktuálně.cz [online]. 2022 [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/geografie/staty-a-mesta/kazachstan/r~726e3bce54bf11e6888a0025900fea04/>
3. Státní rozpočet. Informační centrum vlády. vlada.cz [online]. 2022 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=646>
4. Spotřební koš. Lukasberta.com. [online]. 2022 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://lukasberta.com/kaleidoskop-2019-26.htm>
5. Demografická tendence. Kazakhembus.com [online]. 2022 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://kazakhembus.com/about-kazakhstan/culture/ethnic-groups>
6. Náboženské složení. Businessinfo.cz [online]. 2022 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/kazachstan-souhrnna-teritorialni-informace/2/>
7. Nominální růst HDP. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?contextual=default&end=2020&locations=KZ&start=2010&view=chart>
8. Růst HDP. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=KZ&start=2010>
9. HDP na obyvatele. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>
10. HDP a ropa. oenergetice.cz [online]. 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/ropa/duvody-poklesu-ceny-ropy>
11. HDP pokles ropy. e15.cz [online]. 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/zahranicni/kazachstan-doplaci-na-levnou-ropu-srazil-odhad-hospodarskeho-rustu-1273700>
12. HDP a cena ropy. Businessinfo.cz [online]. 2022 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/kazachstan-a-azerbajdzan-zvolily-cestu-od-ropy-k-moderni-ekonomice/>
13. HDP 2020. Businessinfo.cz [online]. 2022 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/kazachstan-souhrnna-teritorialni-informace/2/>
14. Míra inflace CPI. Tradingeconomics.com [online]. 2022 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/kazakhstan/inflation-cpi>
15. Míra inflace v %. Statista.com [online]. 2022 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/436183/inflation-rate-in-kazakhstan/>
16. Míra nezaměstnanosti. Tradingeconomics.com [online]. 2022 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/kazakhstan/unemployment-rate>
17. Vývoj státního rozpočtu. countryeconomy.com [online]. 2022 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/deficit/kazakhstan>
18. Běžný účet. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>

19. Kapitálový účet. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.TRF.KOGT.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>
20. Finanční účet. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.FIN.TOTL.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>
21. Chyby a opomenutí. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.KAC.EOMS.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>
22. Rezervní aktiva. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.RES.INCL.CD?end=2020&locations=KZ&start=2008>
23. Celkový stav devizových rezerv. data. worldbank.org [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FI.RES.TOTL.CD?end=2020&locations=KZ&start=2010>
24. Halyk Bank. Halykbank.kz. [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://halykbank.kz>
25. Kaspi Bank. Kaspi.kz. [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://kaspi.kz>
26. Forte Bank. Forete.kz. [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://forte.kz>
27. Sberbank. Sberbank.kz. [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://www.sberbank.kz>
28. CentrCredit. Bank centr credit. Kz. [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://www.bcc.kz>
29. Daně. Businessinfo.cz [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/kazachstan-souhrnna-teritorialni-informace/2#2-ekonomika>
30. Obchodní bilance. World Integrated Trade solution [online]. 2022 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/KAZ/Year/2019/Summary>
31. Zahraniční obchod. Trendeconomy.com. [online]. 2022 [cit. 2022-02-04]. Dostupné z: <https://trendeconomy.com/data/h2/Kazakhstan/TOTAL>
32. Vývoz a dovoz zboží z/do ČR. Businessinfo.cz [online]. 2022 [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/obchod-s-kazachstanem-se-otrepal-z-devalvace-tenge/>